

Міністерство освіти та науки України
Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола

Циклова комісія дисциплін
видавничої справи та редагування

ДИПЛОМНА РОБОТА

на тему:

Енциклопедія для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку на
книговидавничому ринку України

Виконала:
студентка групи В-41
відділення комп'ютерних та
видавничих технологій
Семенець Аріадна Миколаївна

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук
Вишневська Галина Богданівна

Оцінка _____

Семенець А. М. Енциклопедія для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку на книговидавничому ринку України. Рукопис.

Дипломна робота на здобуття кваліфікації молодшого спеціаліста зі спеціальності «Журналістика». Галицький коледж імені В'ячеслава Чорновола. Тернопіль, 2020. 105 с.

Роботу присвячено дослідженню дитячих енциклопедій, здійснено огляд та порівняння, виокремлено типологію дитячих видань, аналіз художньо-технічного оформлення.

Проаналізовано дев'ять довідкових видань, а саме: «Енциклопедія Малюка», «Найперша енциклопедія», «Енциклопедія підготовки до школи», «Енциклопедія для допиливих», «Енциклопедія для дітей», «Енциклопедія чомучок», «Енциклопедія для малят», «Велика енциклопедія чомусика у запитаннях і відповідях», «Енциклопедія для чомучок».

Ключові слова: *енциклопедія, довідкове видання, класифікація, редагування, апарат видання, видавництво.*

ЗМІСТ

ВСТУП.....	4
РОЗДІЛ І. ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ЯК ВИД ДОВІДКОВОГО ВИДАННЯ.....	7
Розділ 1.1. Історія становлення енциклопедії.....	7
Розділ 1.2. Типологія енциклопедій	16
Розділ 1.3. Дитячі енциклопедії як особливий вид довідкових видань.....	25
РОЗДІЛ ІІ. МЕТОДИКА РЕДАКЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНИХ ЕНЦИКЛОПЕДІЙ ДЛЯ ДІТЕЙ.....	31
Розділ 2.1. Концепції створення енциклопедій	31
Розділ 2.2. Психолого-педагогічна характеристика читацької аудиторії ..	37
Розділ 2.3. Науково-довідковий апарат довідкового видання як система орієнтації читача у структурі видання	43
РОЗДІЛ ІІІ. СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ НА ВИДАВНИЧОМУ РИНКУ	53
Розділ 3.1. Видавництва для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, які спеціалізуються на випуску довідкових видань.	53
Розділ 3.2. Типологічна характеристика репертуару енциклопедій для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.....	64
Розділ 3.3. Художньо-технічне оформлення	73
ВИСНОВКИ.....	95
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96
ДОДАТКИ	102

ВСТУП

На сучасному етапі розвитку та функціонування українського книговидавництва особливого значення набуває випуск різноманітних за тематикою, обсягом та способом подачі інформації енциклопедій для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Особливе місце в житті людини посідає інформація, її накопичення та розповсюдження. Ще далеко до появи мобільних телефонів та інтернету людство винайшло дієвий спосіб зберігання та поширення нового — енциклопедію.

Світовий науковий досвід свідчить про те, що саме цей вид видань здобув визнання як найвичерпніше інформаційне джерело. Вони акумулюють найвагомішу інформацію з усіх галузей знань чи однієї ділянки, можуть створюватися на основі даних про діяльність особи чи колективу людей.

Дитячу енциклопедію справедливо вважають одним з найважливіших видань для дитини, оскільки саме у ній є пояснення, які допомагають краще розвивати уявлення про світ, привчають до самостійного пошуку потрібної інформації, що може згодиться у дорослому житті.

З кожним роком кількість енциклопедичних видань збільшується. Головне призначення — подавати читачам базові відомості про людину, суспільство чи довколишній світ, а також закріплювати вже відомі раніше знання. Дослідження енциклопедичних видань представлені в працях вітчизняних та зарубіжних науковців (Н. Зелінська, О. Іщенко, А. Костецький, С. Лісіна, С. Ляшко, Е. Огар, В. Смолій, Н. Таранов, А. Харлан, Н. Черниш, Г. Шевцова-Водка, І. Штерн, Л. Щерба).

Актуальність роботи визначається тим, що сьогодні випуск енциклопедичних видань для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку належить до пріоритетних напрямів діяльності спеціалізованих та універсальних видавництв. У роботі редактора над ними, важливим є не тільки змістове наповнення книги, а й технічне оформлення. Саме редакторсько-технічне опрацювання видань узятє за основу дослідження у запропонованій робо

Наукова новизна полягає в тому, що:

- вперше досліджено місце дитячої енциклопедії дошкільного та молодшого шкільного віку на книговидавничому ринку країни;
- проведено аналіз стилю подачі матеріалів;
- визначено основну тематику енциклопедій для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Метою запропонованої розвідки є аналіз та порівняння енциклопедій для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку на книговидавничому ринку України.

Завдання дослідження зумовлені поставленою метою:

- розкрити особливості видань для дітей;
- дослідити поняття «енциклопедія», його види та характеристики, класифікації;
- описати загальну структуру енциклопедії;
- визначити специфічні особливості видання;
- розглянути енциклопедії на книговидавничому ринку України;
- проаналізувати дотримання вимог укладання енциклопедій;
- здійснити порівняння художньо-технічного оформлення та апарату видань видавництв;
- опрацювати матеріали проведеного анкетування, подати відповідні рекомендації.

Об'єкт дослідження енциклопедії для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку.

Предмет – особливості редакційно-технічної підготовки.

Для вирішення поставлених у роботі завдань використана система **методів наукового дослідження**, а саме: історичний метод (дослідження становлення енциклопедій), аналіз (досліджування енциклопедій за певною класифікацією), анкетування (проведення письмового анкетування людей різного віку), порівняння (порівняння видань), а також метод узагальнення (підсумки дослідження).

Теоретичне значення полягає у поглибленні теоретичних знань про дитячі довідкові видання, специфіку енциклопедичної літератури для дітей, принципи психолого-педагогічного аналізу та особливості роботи редактора над ними.

Практичне значення роботи полягає у можливості її використання під час:

- написання наукових робіт;
- створення навчально-методичних посібників;
- викладанні дисциплін видавничого циклу («Редагування дитячої літератури», «Загальне редагування», «Видавничо-поліграфічні стандарти»);
- у подальшій роботі над дослідженням і розширенням теми.

Структура роботи. Дипломна робота складається із вступу, основної частини, яка у свою чергу складається з одного теоретичного та двох практичних розділів (6 підрозділів), висновків, списку використаної літератури із 87 позицій і додатків. У тексті дипломної роботи міститься 6 таблиць і 45 рисунків. Загальний обсяг роботи складає 105 сторінок. Основний текст викладено на 87 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ЯК ВИД ДОВІДКОВОГО ВИДАННЯ

1.1. Історія становлення енциклопедії

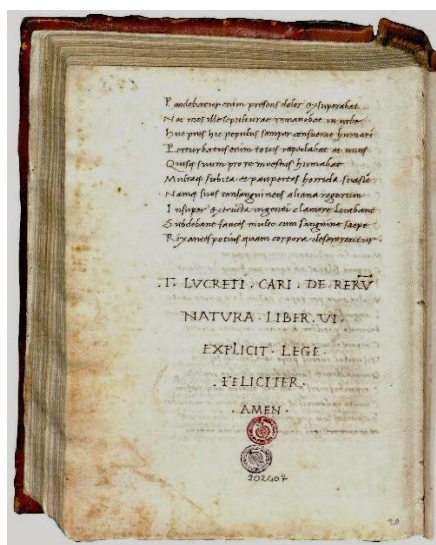
Вивченню енциклопедичних видань присвячували свої праці різні науковці, наприклад, С. Борчук досліджував історію української енциклопедії, її структуру, зміст та проблематику. Б. Борчук присвятила себе дослідженню редакційної підготовки енциклопедичного контенту. Н. Черниш авторка з питань українського і світового енциклопедичного книговидання.

Так, під енциклопедією розуміють: «довідкове видання, що містить узагальнені науково апробовані та систематизовані основні відомості з однієї, кількох чи усіх галузей знань та практичної діяльності, викладені у вигляді статей, розташованих за абеткою або ж у систематичному (тематичному) порядку» [12].

«Вчені стверджують, що перші термінологічні словники склались ще у Давньому Єгипті в період Середнього царства (2 тисячоліття до н. е.). Збірки знань склались і в Стародавньому Китаї (XII–X століття до н. е.). Завдяки винаходу книгодрукування Йоганном Гутенбергом, у XVI–XVII століттях з'являється термін “енциклопедія” (а також “циклопедія”) близький до сучасного поняття» [15, с. 138].

Дослідниця А. Георгіна зазначає, що: «енциклопедії були популярні в християнському світі в період раннього Середньовіччя. На Заході прикладом можуть служити твори Ісидора Севільського, на Сході — візантійський словник “Суда”. Найбільша праця Ісидора “Етимології” є енциклопедією тодішніх знань, взятих переважно з античності. У 20 розділах своєї книги Ісидор виклав відомості з граматики, риторики, математики, медицини, історії, права, космології, теології, агрономії, зоології та інших галузей знань. Книга користувалася надзвичайною популярністю в середні віки: до нашого часу збереглися понад тисячу її рукописних примірників. Крім того, Ісидор Севільський є автором численних праць з природознавства, граматики, теології, історії. Для історії церкви надзвичайно важлива його “Книга канонів”, у котрій зібрані постанови соборів, що проходили в усьому античному, християнському світі, і з початком Середньовіччя. Він написав дві хроніки, у яких коротко виклав історію від створення світу. Найціннішими з його історичних творів є I “сторія готів, вандалів, і свевів”» [15, с. 142].

«Енциклопедія “Liber Rerum Natura” (Про Природу речей) була написана фламандським католицьким священиком Томасом з Кантімпри між 1230 та 1245 роками. У цій енциклопедії автор підсумовує фізичні знання його часу. Він описує людей, тваринне царство, флору, каміння, метали, астрономічні явища, явища погоди й казкові істоти, які населяють регіони невідомої природи. Використовував міфічні істоти, щоб зробити моральні зауваження для напоумлення. Все це мало бути вступом до фізичного і духовного буття людини. Енциклопедія складалася з двадцяти книг — “Анатомія людського тіла”, “Серце”, “Жахливі чоловіки з Сходу”, “Тварини, (чотириногі)”, “Птахи”, “Морські монстри”, “Риби”, “Змії”, “Черв'яки (комахи)”, “Дерева”, “Ароматичні і лікарські дерева”, “Властивості ароматичних і лікувальних рослин”, “Влада і джерела (письменники)”, “Дорогоцінні камені”, “Сім Металів”, “Сім небесних сфер”, “Сфери в Землі і сім планет”, “Рух повітря”, “Чотири елементи”, “Eclipse і рух небесних тіл”» [11].

Мал.1. «Liber Rerum Natura»

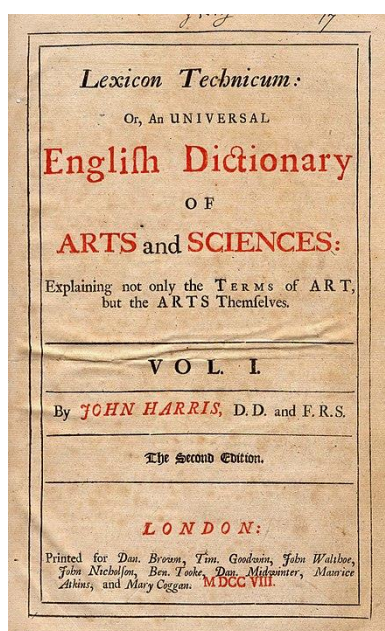
Вчені наголошують на те, що в період французького Ренесансу, довідкові видання прагнули не лише описати кожен факт, про який знає людина, а знання найнеобхіднішого, проте їхня необхідність була оцінена за різними критеріями. У зв'язку з цим енциклопедії відрізнялись одна від одної за своїм обсягом.

«Великий вплив на європейський енциклопедизм справила популярна свого часу робота англійського лікаря і філософа Томаса Броуна “Псевдодоксія епідеміка або Помилки і вульгаризми” (1646 р.), що витримала до 1672 р. п'ять видань і

перекладена на латину, французьку, німецьку та фламандську мови. У передмові автор вже називав її енциклопедією і ставив перед собою мету розвіяти помилки і забобони своєї епохи. Ця праця була викладена ще не в алфавітному, а у традиційному для Середньовіччя ієрархічному порядку і систематизував окремо мінерали, рослини, тварин, світ людини, небесні світила і космологічні уявлення» [15, с. 147].

Дослідники стверджують, що: «сьогодні найпопулярніший, відомий нам усім, алфавітний порядок, вперше використав Джон Гарріс в енциклопедії «Лексикон Технікум». В якій у другому томі (1710 р.) сам Ісаак Ньютон опублікував статтю з хімії» [11].

Мал.2. «Лексикон Технікум»

«Книгу було присвячено науці, але в тому розумінні, яке існувало на початок XVIII ст., і який у наш час назвали б наукою і технологією. Утім, значна кількість статей стосувалося гуманітарних наук, образотворчого мистецтва, законодавства, комерції, музики та геральдики. Порівняно невеликий за обсягом, близько 1200 сторінок, “Лексикон” можна назвати швидше енциклопедичним словником, ніж енциклопедією в сучасному розумінні цього слова. Сам Гарріс вважав його словником; справді, це один з перших технічних словників всіх часів і народів. “Енциклопедія, або Тлумачний словник науки, мистецтва й ремесел», 1773 року”» [29, с. 71].

«Протягом 1751–1780 років Денні Дідро став редактором “Енциклопедії, або Тлумачного словника наук, мистецтв і ремесел”. За редакцією Дідро і д'Аламбера з 1751 по 1772 р. енциклопедія вийшла у 28 томах, над ще 7 томами допоміжних матеріалів, опублікованих до 1780 р., працювали інші редактори. Історичне значення саме цієї енциклопедії обумовлено тим, що вона містила систематичний огляд ідей французького Просвітництва, викладений самими просвітителями, прозвані в свій час каукаками, на чолі з тим же Дідро. Енциклопедичний словник Ф. Брокгауза, вперше виданий в Лейпцигу німецькою мовою у 1796-1808 рр.» [29, с. 75].

На думку Д. Дідро, досконала енциклопедія повинна бути чимось більшим, ніж сума її складових частин. «Навіть якщо б аналітичний словник наук і мистецтв було лише методичної комбінацією своїх окремих елементів, я все ж запитав би, хто відповідає за підбір цих елементів?» Він вважав, що енциклопедія повинна встановлювати зв'язки між поняттями [11].

«Двотомна “Циклопедія” Чемберса 1728 року, крім алфавітного порядку ввела ще одне нововведення: внутрішні посилання з одних статей на інші. Її перекладом на французьку мову надихалися автори відомої нині енциклопедії XVIII століття, що зробила настільки значний вплив на культурне і політичне життя Європи напередодні французької революції» [36, с. 120].

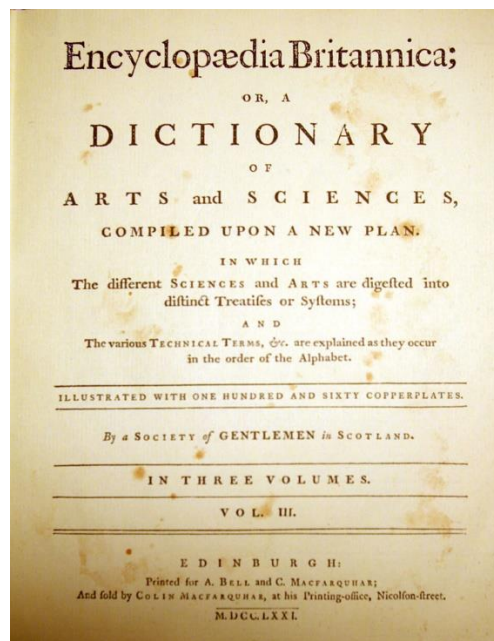
«У Німеччині в 1732-1754 рр. була видана найоб'ємніша енциклопедія XVIII століття — “Великий повний універсальний лексикон всіх наук і мистецтв” (“Grosses vollstandiges Universal-Lexikon aller Wissenschaften und Kunste”), 68 томів, 750 тис. статей), випущена в Лейпцигу І. Цедлером. Він був зовсім невеликим, всього шість томів. Скорочення обсягу в порівнянні з попередніми енциклопедіями пояснювалося міркуваннями доступності для розуміння. Енциклопедія не ставила собі за мету замінити підручники, а лише популярно і без надмірних подробиць викласти результати досліджень і відкриттів того часу. Такий підхід, прямо протилежний стилю Британіки, був згодом перейнятий більшістю енциклопедій XIX століття як у Європі, так і в Сполучених Штатах» [36, с. 120].

Як стверджують дослідники, французька енциклопедія стала надихаючим прикладом для створення «королеви енциклопедій» — «Британніки», саме ця

енциклопедія занесена до «Книги рекордів Гіннеса», як найповніше вичерпний довідник усього часу. Вона було створена у 1768 році у Едінбурзі, саме там друкар К. Макфаркуер, гравер Е. Белл і редактор В. Смеллі вирішили розробити власну енциклопедію. На це їх надихнув успіх Д. Дідо та Ж. Д'Аламбера.

Автори хотіли створити енциклопедію, яка буде зручною у користуванні, багатою на різноманітні відомості. Їх головними особливостями були увага до практичних питань, тобто відомостей з техніки, георгафії, природознавства, тощо., та багато інформації, яка всеохоплююча, і остання особливість – це алфавітна структура.

«Поступово обсяг “Британіки” зростав: три томи вже 20-х років XIX століття перетворилися на двадцять томів, а в перші роки XX століття склали 35 томів» [25].

Мал.3. «Британіка»

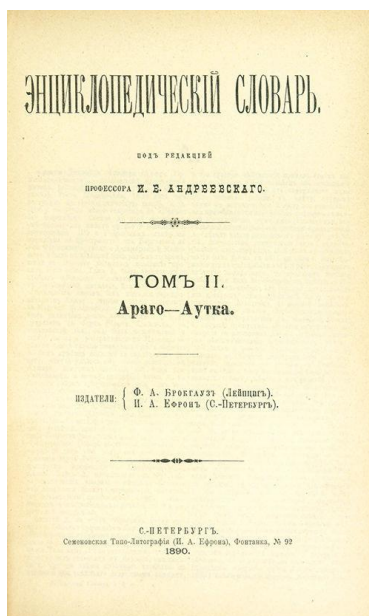
У XIX ст., важливу роль відіграли: німецький «Великий енциклопедичний словник Мейєра», який налічував 46 томів, пізніше ще й 6 додаткових та був розроблений протягом 1839–1852 років. Французький «Великий універсальний словник» XIX століття, що містив в собі 17 томів з додатками та був виданий протягом 1866–1890 років. Не менш важливими була англійська «Пенні Циклопедія», котра виходила щотижня і коштувала пенні.

Варто сказати, що саме тоді з'явилась тенденція на створення енциклопедій. Кожна країна, хотіла видати свою неповторну енциклопедію. Так, у 1869 році по 1874

виходила німецько-американська енциклопедія, яка була створена католиком із Німеччини Александром Шемом, саме він створив і першу американську педагогічну енциклопедію – «Енциклопедію освіти» у 1877 році.

«Кінець XIX ст. запам'ятався важливою подією для розвитку енциклопедичного книговидання. У Петербурзі (1890 р.) було видано перший том «Энциклопедического словаря». В той час популярний книготорговець Іван Ефрон, придбав друкарню у Петербурзі та уклав угоду із видавничою фірмою «Ф. Брокгауз», яка заключалась у виданні німецького енциклопедичного словника російською мовою. Саме цей словник сформував систему універсальних та галузевих енциклопедій СРСР, а в кінці XX, початку XXI для Російської Федерації постала чисельна низка науково-довідкових праць» [11].

«Суттєвий внесок у підготовку матеріалів для “Энциклопедического словаря” Ф. Брокгауза та І. Ефрона зробили відомі українські дослідники та громадські діячі — І. Франко А. Кримський, М. Сумцов, Д. Багалій, І. Величко, П. Тутковський та ін. В умовах відсутності національних українських енциклопедій саме на сторінках видання було висвітлено широке коло питань, дотичних до України, — географія, адміністративний устрій, історія, релігія, література, етнографія тощо. Українці створили для цього оригінального видання чимало фундаментальних, вичерпних довідок, були запрошені до участі у роботі редакції, відомості про них вміщувалися на сторінках довідника. Мала енциклопедія й оригінальні біографічні матеріали присвячені діячам української історії, культури, науки передусім тим, що увійшли в історію не лише власної Батьківщини, а й інших країн» [25].

Мал.4. «Энциклопедический словарь»

Останній випуск «Энциклопедического словаря» було завершено у Петербурзі 1907 року. Довідник побачив світ у двох варіантах: перший об'єднував 41 основний та 2 додаткові томи, другий включав 82 основних і 4 додаткових напівтоми.

«Новий етап розвитку енциклопедичної справи був ознаменований початком видання Великої радянської енциклопедії, видавництва “Большая Советская энциклопедия”, який було започатковано у 1925 році з ініціативи видатного вченого академіка О. Шмідта. Ідея нової енциклопедії зародилася ще на початку 20-х років ХХ ст. у період розвитку непу, проте лише на початок 1924 року було визначено тип видання (“Марксистська універсальна енциклопедія”) та розроблено загальний план (праця мала обсяг 20–25 томів)» [25].

Історія української довідкової літератури розпочинається ще у XVII столітті з моменту виходу «Синописа» (1674 р.) — першого короткого

Мал.5. «Синопис»

систематичного викладу історичних подій в Україні з найдавніших часів до останньої чверті XVII століття. Енциклопедія вперше була видана у Києво-Печерській лаврі.

«Його ймовірним автором є П. Кохановський, а видавцем — типограф І. Армашенко за благословення архімандрита лаври І. Гізеля. Наступні два видання (1678 і 1680) містили значні доповнення, особливо третє. Текст пам'ятки умовно поділяється на 3 частини: у головній висвітлюється історія Київської Русі; у другій детально розповідається про Куликовську битву 1380; у третій — про чигиринські походи 1677–78 і правління царя Федора Олексійовича. Додаток до видання містив відомості за кілька століть про князів, воєвод, київських митрополитів. Автором “Синописа” був відомий український історик, культурний діяч І. Гізель. Упродовж XVII–XIX століть “Синопис” витримав кілька десятків видань» [26, с. 84].

«Дослідниками зафіксовано спроби викласти відомості про Україну, що відносяться до XVII–XVIII століть: І. Гізель “Синопис” (перше видання 1674). Далі слід назвати праці П. Симоновського “Краткое описание о козацком народе” (1765), С. Лукомського “Собрание историческое” (1770), В. Рубана “Краткая летопись Малой России” (1776), О. Рігельмана “Летописное повествование о Малой России” (1778). Своє бачення історії України виклали Д. Бантиш-Каменський, М. Маркевич, П. Куліш, М. Костомаров, В. Антонович, І. Франко, М. Грушевський» [26, с. 85].

«Автором/укладачем українського енциклопедичного словника у 1836 р. став М. Маркевич. Він займався дослідницькою роботою, збирав історичні документи Козацької Доби з метою створення вперше українського енциклопедичного словника, в якому вважав мав би будь-який українець та кожна українка знайти історичні, географічні, статистичні дані про Україну, біографії видатних осіб українського народу. Протягом 10 років створив понад 100 тисяч статей для енциклопедичного словника, систематизувавши це в алфавітному порядку в 30-ти величезних зошитах. Обсяг його роботи, підготовлений до публікації, становив 11 томів по 600 сторінок кожний. Але тому, що у виданні “Энциклопедическій лексиконъ” брали участь деякі “вчені особи Російської імперії”, котрі назвали окремі його українські книжки, опубліковані 1836 в Москві “Большой исторический, мифологический,

статистический и литературный словарь Российского государства”, то він припинив друкувати словник, пізніше жалкував через втрачену можливість публікування» [11].

«Своєрідним енциклопедичним виданням з історії українського народу з проблем українознавства була підготовлена після видання першого тому “Історії України” у 1898 р. за ініціативою видатного українського історика М. Грушевського. А її авторами — відчизняні вчені. Перша світова війна перешкодила появі двох наступних томів. Головні статті написали: з географії України — С. Рудницький, зі статистики населення — О. Русов, В. Охримович та С. Томашівський, про антропологічні та етнографічні особливості українського народу — Ф. Вовк, з історії української мови — О. Шахматов. Книгу оздоблено численними ілюстраціями» [11].

У XX-му столітті було кілька спроб видати енциклопедію України: три томи «Української Загальної Енциклопедії» побачили світ у Львові під редакцією І. Раковського; 1932–1934 р. у Харкові було підготовлено матеріали для 3-х томів планованої 20-томної «Української Радянської Енциклопедії» за редакцією М. Скрипника, але робота припинилася через сталінські репресії. Невдачею закінчилася і справа «Енциклопедії Українознавства» започаткованої 1941 року в Кракові.

«Український Науковий Інститут у Берліні 1942 року видав у Лейпцізі однотомну енциклопедію німецькою мовою “Handbuch der Ukraine” за редакцією І. Мірчука 1955–1984 роках у Нью-Йорку випущено унікальну багатотомну “Енциклопедію українознавства” за редакцією В. Кубійовича. У десяти томах цього видання висвітлена історія України з найдавніших часів до 60-х років XX століття, широко представлена історична біографістика» [11].

«Наймасштабнішим сучасним проектом з видання паперових енциклопедій є “Енциклопедія сучасної України” — це багатотомне енциклопедичне видання (алфавітна енциклопедія) про Україну у всіх вимірах від початку XX століття до сьогодення. Енциклопедія подає цілісний образ новітньої України в подіях, інституціях, установах, родах діяльності, поняттях, персоналіях. Охоплює всі сфери життя в Україні, відображає сучасні погляди на історичні події та постаті. Водночас

Енциклопедія сучасної України стане підґрунтям для створення багатотомної фундаментальної національної енциклопедії — “Української Універсальної Енциклопедії”. “Енциклопедія сучасної України” — це спільний проект Національної академії наук України та Наукового товариства ім. Шевченка» [11].

«Сучасна Україна диспонує десятками енциклопедичних видань, серед яких:

- Загальні енциклопедії.
- Спеціалізовані енциклопедії і словники.
- Історичні та географічні енциклопедії.
- Регіональні енциклопедії.
- Мовознавчі енциклопедії.
- Літературознавчі енциклопедії.
- Культурознавчі та мистецтвознавчі енциклопедії.
- Філософські та політологічні енциклопедії.
- Соціологічні та психологічні енциклопедії.
- Економічні енциклопедії.
- Технічні енциклопедії.
- Сільськогосподарського профілю.
- Біологічні енциклопедії.
- Юриспруденція, правознавство: енциклопедії» [40, с. 362–370].

«За даними Книжкової палати України в 2004–2009 видавництва України випустили 569 найменувань книжкових видань, що марковані як енциклопедії чи енциклопедичні словники (довідники). Однак, за змістом, структурою, наповненням, жанровими особливостями ці видання далеко не завжди відповідають заявленому в заголовку типу — “енциклопедія”» [12].

На 2013–2020 роки було заплановано публікацію Великої української енциклопедії. Однак її видання відкладено на 2021–2026 роки.

Розділ 1.2. Типологія енциклопедій

«Енциклопедія — це упорядкована за алфавітом або певною системою збірка відомостей з усіх галузей знання чи з окремої його ділянки» [24].

У монографії «Українські енциклопедії: типологія, стиль, функції» зазначається: «Сучасні енциклопедичні видання представляє довідкова література різної структури, змісту, тематики, цільового призначення, читацької аудиторії. Таке різноманіття видань, характер спільних і відмінних рис формує типологічну парадигму енциклопедій. Сучасна типологія енциклопедичних видань доволі складна, різні науковці неоднаково класифікують енциклопедії — одні дають найзагальнішу типологію, інші — набагато ширшу. Окремим чинником, що зумовлює розбіжності в типології, є різнотлумачення енциклопедистики як вчення про енциклопедії» [77, с. 59–85].

«Енциклопедична стаття — це основна структурна одиниця енциклопедичного видання. Сукупність статей утворює корпус будь-якої енциклопедії. Про енциклопедичну статтю прийнято говорити як про окремий жанр наукової чи науково-популярної довідкової літератури, що характеризується своїм власним стилем» [77, с. 41].

Нам відомо, що типова структура статті складається із: заголовку, або по-іншому реєстрового слова, дефінітивної частини (визначення поняття), текстової частини, а також енциклопедична стаття може містити ілюстративний матеріал та різноманітні таблиці, схеми, тощо.

«Заголовок статті в енциклопедичному виданні формально може складатися із слова чи словосполучення. Він висвітлює сутність поняття, події, предмета, об'єкта, якому присвячено статтю. Заголовки структурують значний за обсягом матеріал, забезпечують зручність у пошуку інформації. Інколи заголовки доповнюють підзаголовками з метою їх пояснення чи доповнення. Найчастіше підзаголовки подають у круглих дужках або розміщують окремим рядком, надрукованим відносно основного заголовковим шрифтом меншого кегля. В енциклопедіях, що побудовані за тематичним принципом розташування матеріалу, заголовком може бути назва розділу енциклопедії, а не реєстрового слова (назви статті)» [77, с. 41].

Дослідник Штерн вважає, що: «текст енциклопедичної статті подає найвагоміші відомості про ту реалію (явище, процес, подію, об'єкт, особу тощо), що відповідає заголовку статті. Структура й обсяг статті визначаються концепцією

енциклопедії та особливостями власне реалії. Інакше кажучи, статті в різних енциклопедіях мають власні особливості. Водночас деякі дослідники пропонують й універсальні параметри енциклопедичних статей. Так, І. Штерн зазначає, що універсальна схема подання довідки про те чи інше поняття містить такі інформаційні блоки:

- визначення, яке зазвичай супроводжується етимологічним походженням;
- детальну, розширену інформацію про сутність та структуру поняття;
- характеристику компонентів або об'єктів, що входять до сфери поняття, чи на які розповсюджується його вплив;
- додаткові стандартні та нестандартні властивості поняття;
- інформацію про входження тлумачуваного поняття до різноманітних контекстів (наприклад, застосування);
- модифікації, версії;
- перспективи розвитку;
- відомості про генезис та еволюцію поняття;
- демонстрацію способу, яким отримано знання про поняття;
- дискусії щодо знань про поняття (наприклад, щодо трактування згаданого поняття у різних школах, напрямках тощо);
- ілюстрації;
- приклади».

Так, відповідно до тих чи інших стильових особливостей матеріал енциклопедій може бути подано у різних форматах:

Стаття-огляд «зображає загальні риси, проблематику, яка є важлива для певного поняття. По своїй структурі це великі статті, які висвітлюють ту чи іншу тему» [77, с. 45].

АНТИСЕМІТИЗМ

(від *анти...* і *семіти* – мешканці Зх. Азії, грец. Σητι, від давньоєвр. «Шем» – Сім – ім'я одного з синів Ноя) – форма національної та релігійної нетерпимості у ставленні до євреїв; залежно від соціально-економічних, релігійних та політичних обставин варіюється від побутової антипатії до крайньої ненависті до них. Корені А.

Мал.6 «Стаття-огляд»

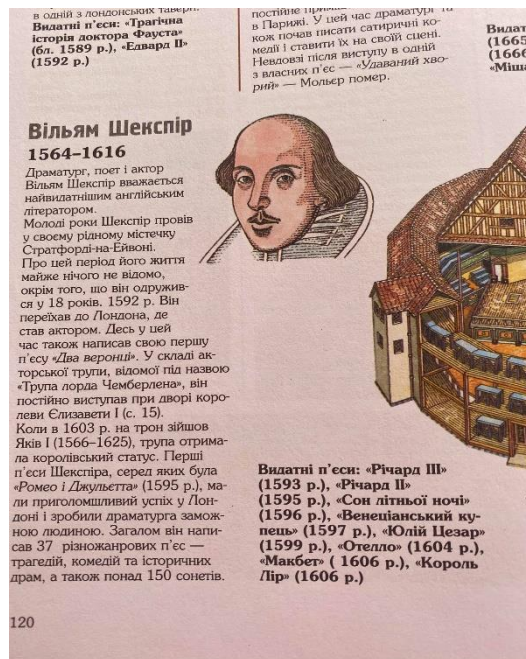
«Стаття-довідка висвітлює вузьчі, конкретніші теми, інформує здебільшого про сучасний стан питання, уникаючи історичних довідок» [77, с. 45].

Мал.7. «Стаття довідка»

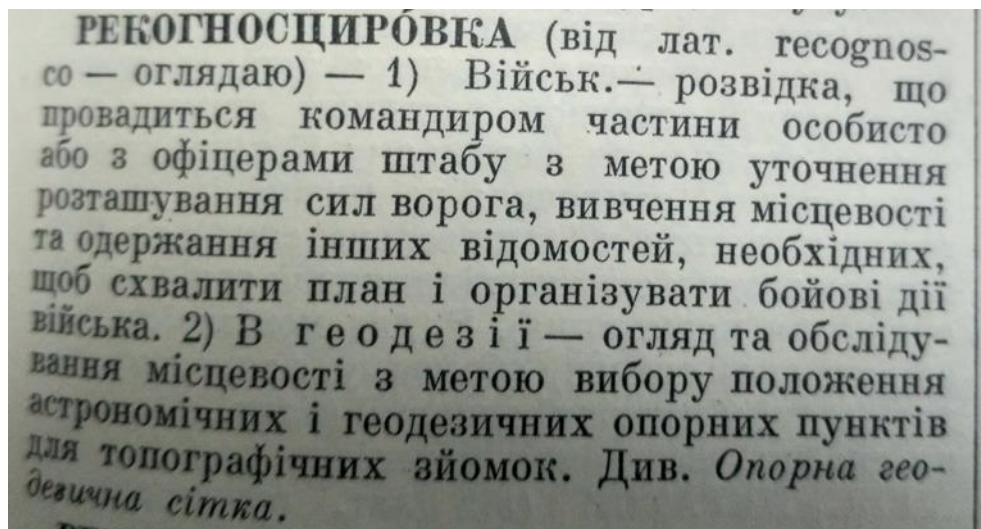
По своїй структурі «стаття-тлумачення складається лише з пояснення заголовка. Найчастіше зустрічається в енциклопедичних словниках. Приклад: ЗАМОК — це укріплене житло феодала доби середньовіччя з оборонними, господарськими, культовими і т. ін. будівлями, звичайно оточене високим кам'яним муром з кількома вежами» [77, с. 45].

«Стаття-біографія описує відомості про особу. В неї входять різноманітні біографічні довідки та описи про досягнення» [77, с. 45].

Мал.7. «Стаття-біографія»

«Стаття-відсилання — це мікростаття, в якій, реєстрове слово тлумачить зміст» [77, с. 45].

Мал. 8. Стаття-відсилання»

«Авторська стаття — це стаття, написана фахівцем із тієї галузі знань, до якої належить тематика статті. Її готують на основі авторитетних достовірних джерел, завдяки яким виклад інформації набуває об'єктивності, точності, всебічності й неупередженості. Статтю подають із зазначенням автора» [77, с. 45].

«**Редакційна стаття** готується редакторами на основі самостійно віднайдених джерел. Зазвичай підготовка такої статті не потребує спеціалізованих знань. У редакційній статті авторство найчастіше не зазначають» [77, с. 45].

Найбільш повною та інформативною вважають класифікацію енциклопедій Т. Крайнікової. Де, дослідниця виділяє:

1. «За цільовим призначенням:

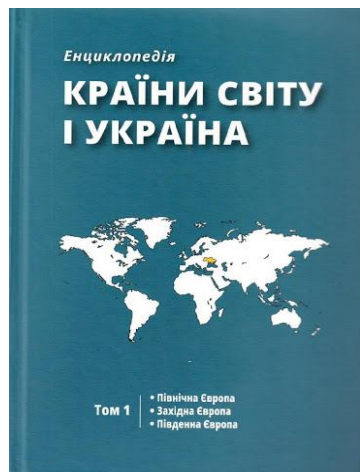
- наукова енциклопедія (призначена фахівцям, вирізняється глибиною представлення даної галузі знання);
- науково-популярна енциклопедія (призначена читачеві-неспеціалісту, висвітлює яку-небудь галузь знання доволі повно і всебічно);
- популярна енциклопедія (містить широке коло відомостей, необхідних у повсякденному житті або для проведення дозвілля).

2. За характером інформації:

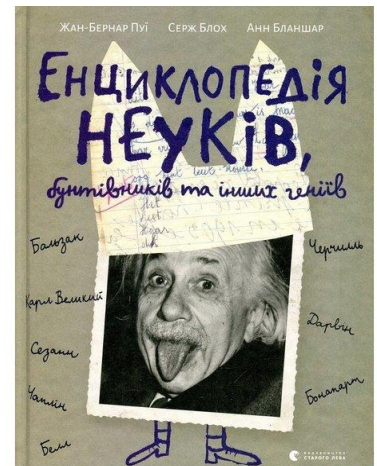
- універсальна енциклопедія (охоплює всі галузі знання);
- спеціалізована енциклопедія (присвячена окремій галузі знання);
- регіональна енциклопедія (містить звід відомостей про який-небудь регіон або населений пункт країни чи світу; місто, село та ін.).
- галузеві (є зводом відомостей з якої-небудь галузі науки, культури, виробництва або практичної діяльності);
- тематичні містять відомості із певної теми;
- персональні (представляють відомості про життя та діяльність видатної особи)» [34, с. 13-14].

3. «За обсягом:

- багатотомна (Мал. 9);
- одностомна (Мал. 10).

Мал.9. «Багатотомна
енциклопедія»

Мал.10. «Однотомна
енциклопедія»

4. Залежно від повноти представленої інформації:

- великі енциклопедії (кілька десятків томів);
- малі енциклопедії (10–12 томів);
- короткі енциклопедії (4–6 томів);
- енциклопедичні словники (1–3 томи).

5. За форматом:

- настільна;
- портативна;
- кишенькова.

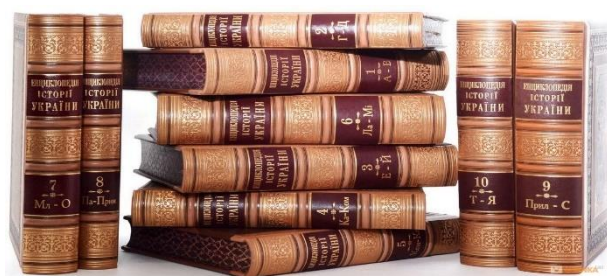
6. Залежно від ілюстрованості:

- ілюстрована;
- неілюстрована» [34, с. 13-14].

Вважаємо за доцільне подати також класифікацію енциклопедій створену за Л. Щербою:

«За обсягом матеріалу:

- малі (Мал. 11);
- середні (Мал. 12);
- великі (Мал. 13).

Мал.12. «Середня енциклопедія»

Мал.11. «Мала енциклопедія»

Мал.11. «Велика енциклопедія»

За міжмовними особливостями:

- одномовні;
- багатомовні.

За внутрішньомовними особливостями;

- загальні;
- регіональні.

За мовною нормою;

- нормативні;
- ненормативні.

За призначенням:

- енциклопедичні;
- тлумачні;
- перекладні;
- системні» [77, с. 77].

Дослідниця Н. Черниш виділяє шість критеріїв типологізації:

1. **«Цільове призначення** (відзначаються глибиною представлення певної галузі знань і задовольняють інформаційні потреби, які виникають не лише в науковій чи виробничо-практичній діяльності, а й у процесі навчання, самоосвіти).

2. **Читацька аудиторія** (фаховий читач, читач дитячого віку, масовий читач).
3. **Характер довідкової інформації** (універсальні, галузеві, спеціалізовані, регіональні).
4. **За структурою або розташуванням матеріалу** (алфавітна, систематична, алфавітно-систематична).
5. **За обсягом** (великі, малі, короткі).
6. **За форматом** (настільні, портативні, кишенькові)» [83, с. 6–8].

У монографії «Українські енциклопедії: типологія, стиль, функції» зазначено, що дослідники виділяють такі жанрові риси енциклопедично-довідкової літератури:

- наявність чітких визначень (дефініцій);
- системність викладу інформації (всеосяжність, багатоаспектність, узагальненість);
- базовість інформації (фундаментальні основні відомості);
- наукова об'єктивність (відсутність упереджених суджень);
- фактологічна точність (достовірність; покликання на джерела, з яких подано факти);
- лаконічність і доступність викладу інформації (компактність);
- можливість швидко (оперативно) отримати необхідну інформацію;
- зручність пошуку інформації (абеткова або інша, наприклад, тематична система структурування матеріалів. Сюди ж належить наявність системи перехресних відсилок);
- читабельність матеріалу (застосування «легкого» текстового написання, що сприяє швидкому розумінню й засвоєнню інформації; а також широкого спектра подання інформації – не лише тексту, а й ілюстративного ряду)» [77, с. 74].

Деякі фахівці визначають енциклопедії як різновид наукового чи науково-популярного видання. Так, дослідник Й. Баренбаум (за специфікою матеріалу) пропонує поділяти їх на:

- «універсальні;
- галузеві;

- регіональні;
- тематичні;
- проблемні;
- персональні.

За читацькою адресою виокремлює:

- енциклопедії для фахівців;
- для широкого кола читачів;
- для жінок;
- дітей;
- осіб похилого віку;
- для сімейного читання» [87, с. 732].

У дослідженні Н. Шерстюк та Н. Грони зазначено, що: «за цільовим та читацьким призначенням виділяють довідкові видання: наукові, науково-популярні, виробничі, навчальні, для масового читача, для дітей, для самодіяльної творчості та дозвілля. За змістом — універсальні, галузеві, тематичні, персональні. За предметом викладу — статистичні, біографічні, бібліографічні, побутові» [86, с. 230].

Розділ 1.3. Дитячі енциклопедії як особливий вид довідкових видань

На нашу думку, дитячі енциклопедії — це вид довідкового видання, який розрахований на дитячу аудиторію, містить певну систему наукових відомостей на розмаїті теми, які подані разом із доповнюючими ілюстраціями.

Дослідники виділяють чотири функції енциклопедичної літератури для дітей:

1. **«Пізнавальна»** сприяє розширенню кола пізнань дитини про світ, природу і людину.
2. **Виховна та освітня** функції передбачають виховувати кращі моральні якості дитини, сприяти формуванню цілісної, всесторонньо розвинутої особистості.
3. **Комунікативна** — привертає юного читача до книги, допомагає краще зрозуміти себе, навчає висловлювати свої думки та почуття.

4. *Естетична* функція є не менш важливою, адже через читання дитячої літератури відбувається формування первинного уявлення про прекрасне, про мистецькі жанри та напрямки, відчуття краси поетичного чи прозового твору. Зважаючи на те, що у своєму естетичному розвитку дитина проходить етапи ознайомлення, пізнання і творчості, роль дитячої літератури у цьому процесі очевидна» [78].

Студіюючи дитячу енциклопедію, можемо відзначити, що основними вимогами до змісту дитячої енциклопедії є:

- спосіб викладення змісту — простий та зрозумілий;
- у енциклопедії обов'язковими повинні бути доповнюючі ілюстрації;
- енциклопедія повинна мати дидактичне значення, тобто нести нові знання;
- фактичність матеріалу;
- інформація у виданні повинна бути відповідною до рівня розвитку дитини.

Згідно ДСТУ 29-62002 «Видання для дітей. Поліграфічне виконання»: «Видання залежно від вікової категорії читачів поділяються на чотири групи»:

- «І група — видання для дітей віком до 5 років включно.
- II група — видання для дітей віком від 6 до 10 років включно.
- III група — видання для дітей віком від 11 до 14 років включно.
- IV група — видання для-підлітків від 15 до 18 років включно» [20].

У енциклопедіях класифікація дещо інша:

- Для дітей дошкільного віку.
- Для дітей молодшого шкільного віку.
- Для дітей середнього шкільного віку.
- Для дітей старшого шкільного віку.

Як і будь-яке інше видання, дитячі енциклопедії повинні відповідати певним стандартам.

«Згідно ДСТУ 29-62002 “Видання для дітей: Поліграфічне виконання”:

- 1) «поліграфічне виконання видання повинно відповідати вимогам, встановленим стандартом до видання для тієї вікової категорії читачів, для якої воно призначене. Якщо видання призначене для читачів двох або більше вікових категорій, то його поліграфічне виконання повинно відповідати вимогам до видання для молодшої з зазначених вікових категорій читачів;
- 2) видання повинно відповідати гігієнічним вимогам;
- 3) поліграфічне виконання видання повинно бути узгоджене з МОЗ України у встановленому порядку;
- 4) формат видання встановлюється видавцем залежно від виду та обсягу видання. Формат книжкового видання повинен відповідати вимогам ДСТУ 29.5;
- 5) видання може бути віддруковане способом офсетного або високого друку. Не допускається друкувати видання способом глибокого друку;
- 6) не рекомендується друкувати видання дітям дошкільного та молодшого шкільного віку способом високого друку;
- 7) усі матеріали, що використовуються для виготовлення видання, повинні відповідати вимогам нормативних документів на них, мати дозвіл МОЗ України на використання для попередження їх шкідливого впливу на читачів;
- 8) фарбованість видання встановлюється видавцем. Кольорові зображення повинні бути насичені та зберігати всі кольори. Фарби на зображенні повинні бути суміщені;
- 9) текст видання повинен бути відтворений шрифтом, що відповідає вимогам санітарного законодавства України до зручності читання та зорового сприйняття залежно від вікової категорії читачів;
- 10) у виданні повинні бути відтворені всі елементи тексту та ілюстрацій. Зображення повинні бути чіткими, однакової контрастності як в одному примірнику видання, так і в усьому тиражі;
- 11) на двох шпальтах допускається розміщення: тексту науково-популярного видання, якщо довжина рядка не менше 4 кв. (72 мм), відстань-між шпальтами не менше 9 мм та ілюстрації займають не менше 35 % цієї сторінки;
- 12) ілюстративність видання рекомендується не менше 30 %» [22].

«Вимоги до I групи (дітей дошкільного віку)» згідно ДСТУ 29-62002:

1) «довжина рядка та характеристика шрифту на кириличній графічній основі основного тексту видання повинні відповідати вимогам таблиці 1;

Кегель шрифту; пункти	Збільшення інтерпін'язу; пункти	Довжина рядка				Група шрифту	Місткість шрифту; знаки	Накреслення вічка
		мінімальна		максимальна				
		квад-рати	мм	квад-рати	мм			
20 і більше	2 - 6	6 1/2	117	9 1/2	171	рублені, нові мало-контрастні	5,0	світле, нормальне або широкє, пряме
16, 18	4 - 6	6 1/2	117	9 1/4	167	те саме	6,0	те саме
14	4 - 6	6	108	8 1/2	153	рублені	6,7	світле, широкє або дуже широкє, пряме

Таб.1. «Вимоги до I групи»

2) текст на особливій графічній основі повинен бути відтворений шрифтом кеглем не менше 16 п;

3) виокремлення може бути відтворене шрифтом напівжирного накреслення вічка кеглем, не меншим від кегля шрифту основного тексту, або курсивного накреслення вічка кеглем, більшим на 2 п. від кегля шрифту основного тексту;

4) не допускається відтворення основного тексту видання кольоровими фарбами та виворітним шрифтом. Основний текст повинен мати однакове поліграфічне виконання в усьому обсязі видання;

5) для відтворення основного тексту та виокремлень слід застосовувати шрифти не більше двох гарнітур або не більше двох накреслень вічка;

6) текст видання повинен мати в межах рядка рівномірні проміжки між словами. Одна повна сторінка тексту видання не повинна містити більше 4 переносів;

7) ілюстративність видання рекомендується не менше 75%.

Ілюстрації повинні займати не менше 50% сторінки видання. Не рекомендується розміщувати ілюстрації на нижній половині сторінки під текстом» [20].

«Вимоги до видань II групи (дітей молодшого шкільного віку):

1) «довжина рядка та характеристика шрифту на кириличній графічній основі основного тексту видання повинні відповідати вимогам таблиці 2;

Кегель шрифту, пункти	Збільшення інтерліньяжу, пункти	Довжина рядка				Група шрифту	Місткість шрифту, знаки	Накреслення вічка
		мінімальна		максимальна				
		квад-рати	мм	квад-рати	мм			
20 і більше	2 - 6	5	90	9 1/2		рублені, нові мало-контрастні	5,2	світле, нормальне або широке, пряме
16, 18	2 - 6	4 1/2	81	9 1/4	167	те саме	6,4	те саме
14	не менше 2	4 1/2	81	8 1/2	153	-	7,2	те саме
12	не менше 2	4 1/2	81	7 3/4	140	рублені	7,7	світле, широке або дуже широке, пряме

Таб.2. «Вимоги до видань II групи »

2) частина тексту у виданні може бути виокремлена шрифтом іншого накреслення вічка, рисованим шрифтом, фарбами інших кольорів.

3) не допускається виокремлення кольоровими фарбами на кольоровому фоні та на кольорових ілюстраціях;

4) не допускається виокремлення виворітним шрифтом;

5) для відтворення основного тексту та виокремлень слід застосовувати шрифти не більше чотирьох гарнітур або накреслень вічка;

6) текст видання повинен мати в межах рядка рівномірні проміжки між словами. Одна повна сторінка тексту видання не повинна містити більше 8 переносів;

7) ілюстративність видання рекомендується не менше 30 %;

8) відстань від ілюстрації до текстівки повинна бути не менше 6 мм. Кегель шрифту текстівок рекомендується не менше 12 п.» [20].

Отже, енциклопедія, як вважає дослідниця Н. Черниш — «це упорядкована за алфавітом або певною системою збірка відомостей з усіх галузей знань чи з окремої його ділянки» [83, с. 45].

Підсумовуючи, відзначимо, що досліджувані видання передбачають «суцільне» послідовне читання, тому їх можна назвати літературою для читання, яка покликана дати уявлення про систему наукового знання (на відміну від довідкової літератури для дорослих, яка не передбачає суцільного читання). Окрім того, для них характерна яскравість викладу інформації. Мова вирізняється образністю, вона менш стандартизована. По-іншому складаються типові схеми статей, часто застосовується

форма «питання-відповіді». Приклади увиразнюються уривками з творів художньої літератури.

РОЗДІЛ II. МЕТОДИКА РЕДАКЦІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ СУЧАСНИХ ЕНЦИКЛОПЕДІЙ ДЛЯ ДІТЕЙ

Розділ 2.1. Концепції створення енциклопедій

«Енциклопедія — це довідково-інформаційний масив на паперових або електронних носіях, з певним алгоритмом пошуку інформації — як правило, у вигляді алфавітного розташування статей, покажчиків (індексів), відсилань (гіпертексту), інших пошукових систем» [25].

Перш ніж видати до друку енциклопедію, видання проходить кілька етапів: редакційна колегія збирає раду, в якій вирішують питання, щодо майбутнього видання, далі процес формування словника, підготовка статей, підбір ілюстративного матеріалу відповідно теми, а також верстка та друк.

«Редакційна колегія — дорадчий орган управління діяльністю редакції друкованого засобу масової інформації — створюється, діє та припиняє свою діяльність відповідно до статуту редакції і очолюється її редактором (головним редактором)» [60].

«Основними завданнями редакційної колегії є:

- розробка концепції;
- визначення формату;
- орієнтація обсягу матеріалу в знаках;
- затвердження словника;
- рекомендації авторів для написання статей;
- оцінка авторів;
- залучення консультантів, рецензентів та експертів для реалізації всіх

прийнятих фаз додрукарської підготовки енциклопедичного видання перед літературним редагуванням, макетуванням, версткою і друком» [76].

«Часто для підготовки енциклопедичного видання створюють, окрім редакційної колегії, науково-редакційну раду. У такому випадку описані вище обов'язки розподіляють між колегією і радою. Найчастіше редколегія займається питаннями наукового редагування матеріалів, а науково-редакційна рада розробляє

концептуальні питання створення видання та забезпечує контроль за дотриманням відповідних методичних засад» [76, с. 12].

«Якщо у процесі підготовки галузевих енциклопедій, склад редколегії відносно невеликий (залучено кілька вузькопрофільних редакторів), то в універсальних, зокрема національних, енциклопедіях редакційна колегія складається здебільшого з десятків фахівців різних галузей науки, техніки, культури, спорту тощо» [76, с. 12].

Загалом редакційна колегія та науково-редакційна рада відповідають за весь редакційно-видавничий процес видання, тобто за сукупність послідовних дій, спрямованих на продукування й реалізацію ідеї, втілення її у вигляді підготовки та випуску енциклопедичного видання.

Другий етап — *Формування словника.*

«Словник енциклопедії — це сукупність гасел (реєстрових слів), на основі яких формується корпус енциклопедичного видання. Для великих енциклопедичних проєктів загальнонаціонального значення словник може бути опублікований як окреме видання і доступний для читання широкому колу людей задля того, щоб будь-хто небайдужий мав можливість оцінити кількісний і якісний склад реєстрових слів, обговорити їх, внести свої пропозиції, застереження, побажання. У такий спосіб отримують вдосконалений проєкт майбутньої енциклопедії. Він передусім формує зміст енциклопедичного видання, його ідейно-наукову спрямованість. Адже на стадії створення словника на основі скрупульозного аналізу відбирають склад довідкового матеріалу, керуючись критеріями добору, оцінюючи співвідношення кількості гасел відповідно до тієї чи іншої тематики. В основному в підготовці енциклопедичних видань спочатку укладають реєстр гасел окремих великих тематичних блоків, а вже потім загальний словник видання» [76, с. 16].

«Створення словника є одним із найважливіших етапів підготовки видання, в результаті якого вибудовується структура, своєрідний каркас енциклопедії, в якому чи не вирішальну роль відіграють відбір термінів, персоналій, їхній обсяг, об'єктивне співвідношення галузей знань. При побудові словників необхідно дотримувати однорівневий підхід у відборі термінів, визначенні обсягу однорідних понять, а також серед термінів і обсягів різних тематичних розділів. Недопустима надмірна

генералізація або деталізація окремих наукових напрямів, що порушують роль цих розділів в науці» [76, с. 17].

«При складанні енциклопедичного словника найперше необхідно визначити масштаб енциклопедії та її статей. Для ознайомлення з фактичною структурою словників, взаємозв'язку міжгалузевих тематик, контролю єдиного підходу при вирішенні загальних питань (адекватного розподілу обсягів між статтями і темами, уніфікації принципів відбору термінів у різних галузях) здійснюється читання галузевих словників шефами-редакторами і суміжними редакціями. Це дозволяє також усунути повтори, виявити напрями, що знаходяться на стику наук і залишилися поза межами словника. Після цього всі статті об'єднуються за абеткою, остаточно усуваються повтори, додаються частини комплексних статей, які залишилися поза увагою, перевіряються посилання, створюються словники ілюстрацій і карт, які передаються у відповідні підрозділи. Всі словники проходять рецензування вченими фахівцями в окремих галузях, можливе також обговорення словників широкою науковою громадськістю» [76, с. 17].

Отже, словник будь-якої енциклопедії становить собою повний перелік назв її статей. Укладання словника необхідно для:

- «визначення обсягу та структури видання;
- визначення співвідношення обсягу відомостей за різними галузями знань;
- виокремлення та розроблення циклів і комплексів статей, які відбивають взаємозв'язок суміжних галузей знань;
- створення стрункої системи подачі матеріалу, полегшення пошуку статей шляхом оформлення посилань;
- визначення статей, які підлягають ілюструванню, картографуванню та бібліографуванню» [76, с.18].

Наступним етапом є — ***Підготовка статей.***

«Енциклопедії, як словникові, властиві словникові статті — текст-пояснення заголовкової одиниці. Однак, на відміну від лінгвістичних (філологічних) словників, енциклопедії не подають граматичних характеристик слів, пояснень щодо їх

вживання, натомість: повніший розгляд освітлюваного предмету, дотичність терміну в інших галузях знань.

Вважається, що енциклопедичні статті електронної форми повинні послідовно й максимально відповідати наступним першочерговим принципам:

- науковість (подання матеріалу із достовірних джерел, відсутність особистих прогнозів та гіпотез);
- доступність (відповідність стилістичного оформлення тексту; відсутність псевдонаукового; термінологічно перенасиченого стилю);
- актуальність (за рахунок постійного оновлення та доповнення);
- повнота (вичерпність інформації; сприяє максимальній інформативності);
- об'єктивність викладу матеріалу;
- подання інформації без індивідуально-емоційного забарвлення;
- наявність науково-довідкового апарату (вказівники, бібліографічні та етимологічні довідки);
- фактологічна точність;
- наявність визначення кожної статті» [83, с. 57].

«Підбір ілюстративного матеріалу передбачає доповнення змісту енциклопедичних статей. У середньому обсяг енциклопедій на 15 % складається з ілюстративного матеріалу. Дитячі енциклопедії на 80 % можуть складатись із ілюстративного матеріалу.

Художник-ілюстратор, насамперед, глибоко осмислює задум автора, має добре знати час, описаний у творі, характери героїв, їхній зовнішній вигляд, побут, одяг, речі і т. ін., щоб ілюстрація цілком відповідала ідеї твору» [59].

«Ілюстраціями в енциклопедичних виданнях слугують:

- *фотографії* — зображення будь-кого, будь-чого. В енциклопедіях використовують фотографії різних типів: монохромні (чорно-білі) й

кольорові, репортажні (фіксують явища, особи, предмети без втручання фотографа) і постановочні (зрежисовані фотографом) тощо;

— **рисунки** — графічні зображення будь-якого об'єкта.

Посилання на рисунки в тексті та підписі під ілюстрацією скорочено позначають словом «Рис.», інколи його курсують;

— **карти** — зменшене та генералізоване загальне зображення

земної поверхні, її частини, окремих країн, адміністративно-територіальних одиниць тощо. Карти відображають розміщення та взаємозв'язки об'єктів і явищ у прийнятій системі умовних знаків. Їм властивий математичний закон побудови, тобто використання картографічної проекції, що дає змогу перейти від сферичної поверхні Землі до площини. Карти класифікують за масштабом (плани, велико-, середньо- і дрібномасштабні), територіальним охопленням (наприклад, зоряного неба, природного об'єкта, населеного пункту) і змістом (загальногеографічні: топографічні й оглядово-топографічні; тематичні: природничі, суспільних явищ, суспільно-природничі; вузькоспеціалізовані, наприклад, навігаційні, кадастрові, технічні, проектні). В енциклопедіях карти подають переважно до статей про країни, області, райони, з природничо-географічної та історичної тематик тощо;

— **таблиці** — перелік, зведення статистичних даних або інших

відомостей, розташованих у певному порядку за рядками та стовпцями» [77, с. 56].

«Автор статті зазвичай надає оригінальний іконографічний матеріал, який здебільшого завжди потребує графічного опрацювання (передусім фотографії) — перетворення початкового зображення за допомогою спеціальних комп'ютерних інструментів (програмного забезпечення) з метою підвищення якості ілюстрацій або надання їм відповідного формату (розміру, форми), що відповідає стандартам концепції енциклопедії» [76, с. 25].

Останнім етапом є — **Верстка та друк енциклопедичного видання.**

«Зверстане енциклопедичне видання, як і будь-яке інше, має своє внутрішнє і зовнішнє оформлення — композицію художніх і поліграфічних засобів. Внутрішнє оформлення — це композиція внутрішніх елементів видання (титульної, початкової сторінок, сторінок основного блоку, кінцевих сторінок, іконографічного матеріалу,

дизайну шпальт тощо). Зовнішнє оформлення — це архітектоніка зовнішніх елементів видання (палітурки, суперобкладинки, форзаца, футляра)» [76, с. 29].

«Енциклопедії характеризує власний видавничий формат, що визначає ширину та довжину сторінки (у міліметрах) або ширину чи довжину друкованого аркуша (у сантиметрах) енциклопедії із зазначенням частки, яку займає сторінка. У випускних даних, як правило, вказують формат друкарського паперу та частку аркуша, при цьому можливі відхилення в накладі не повинні перевищувати 1 мм за шириною і висотою. При виборі енциклопедичного формату враховують цільове призначення енциклопедії (універсальна, дитяча, галузева, спеціалізована тощо), особливості технічного та художнього оформлення видання, фінансові можливості видавця (зокрема, високий коефіцієнт використання площі сторінки дозволяє економити папір, однак ускладнює сприйняття інформації окремими групами читачів).

Обов'язковим конструктивним елементом зовнішньої форми енциклопедичного видання є обкладинка, яку «одягають» на книжковий блок; чотири зовнішні сторінки, де розміщено основні інформативні дані для читача, зокрема назву, відомості про серію, вихідні дані тощо (складається з одного цілісного аркуша цупкого паперу — з твердих чи м'яких палітурних матеріалів). На обкладинку з рекламною метою можуть виносити суттєву для продажу книги інформацію, здатну привернути увагу покупця, — заголовки чи марки популярних серій, місце випуску, назву видавництва, основні заголовки, цитати. Обкладинки бувають простими (з однієї деталі), складеними (з двох і більше), ілюстрованими, декоративними, шрифтовими (мальованими, набірними), гнучкими. Книги в м'яких обкладинках при інтенсивному використанні розраховані на незначний термін експлуатації, при невеликій інтенсивності користування (переважно довідкові книги з товщиною блока до 40 мм) — на середній. Для підвищення захисту, міцності та покращення зовнішнього вигляду обкладинки книг лакують або ламінують» [76, с. 29].

«Кожне друковане видання має свій власний наклад (тираж) — загальну кількість примірників, виготовлених поліграфічним підприємством. Зазвичай наклад зазначають у вихідних даних видання. Спочатку прийнято виготовляти пробний (первісний) наклад для оцінки поліграфічної якості майбутнього видання. Далі після

узгодження пробного накладу друкують основний (решту примірників). Окрім цього, виділяють додатковий наклад, наприклад, за умови, коли попит на видання перевищує надруковану кількість примірників» [76, с. 29].

Розділ 2.2. Психолого-педагогічна характеристика читацької аудиторії

Перш ніж видати довідкове видання для дітей, автор та видавець повинні пам'ятати про психолого-педагогічний етап. Цей етап відповідає за те, як правильно подати інформацію, щоб юний читач її запам'ятав, скільки предметів за раз дитина може закарбувати у своїй пам'яті, які кольори краще привертають увагу та чи відповідає видання рівню розвитку малюка.

«При мовно-стилістичному і логіко-поняттєвому опрацюванні творів, адресованих дітям, редактор повинен зважати на словниковий запас, морфемні можливості їхніх майбутніх читачів» [43, с. 83].

Прийнято вважати правильною таку типологію дітей дошкільного віку:

- молодший дошкільний вік (до чотирьох років);
- середній дошкільний вік (з чотирьох до п'яти років);
- старший дошкільний вік (з п'яти до семи років).

«Варто зазначити, що протягом усього періоду дошкільного дитинства у дитини починається інтенсивний ріст організму, малюк активно починає освоювати нові форми соціального досвіду в результаті виховання і навчання. Діти дошкільного віку легко засвоюють нові знання, вміння і навички, оскільки процес навчання проходить послідовно від елементарно до складнішого» [65].

«У тісному зв'язку з удосконаленням сприймання розвивається і мислення дитини. Наприкінці раннього дитинства на основі наочно-дійової форми мислення починає складатися наочно-образна форма. У дошкільному віці має місце її подальший розвиток. Мислення стає образно-мовним, тобто таким, що спирається на образи уяви і здійснюється за допомогою слів. Усе це є свідченням того, що мислення набуває певної самостійності, поступово відокремлюється від практичних дій, у які було вплетене раніше, стає розумовою дією, спрямованою на розв'язання

пізнавальних завдань. Сприймання дітьми дошкільного віку інформації, яка подана за допомогою ілюстрації залежить від рівня їхнього естетичного розвитку» [65].

Дослідники дитячого розвитку стверджують, що є три рівні сприймання інформації дошкільниками:

«На першому рівні (3-4 роки) дитина емоційно радіє зображенню знайомих предметів, які вона впізнавала на картинці» [30, с. 22].

Наприклад, енциклопедія «Малюка» видавництва «Пегас» є спрямованою на дітей віком до чотирьох років. У ній подано лише слова та ілюстрації, тлумачення до слів немає. Це свідчить про те, що основною метою видання є запам'ятовування слів за допомогою ілюстрацій (Мал.12. «Фрукти»).

Мал. 13. «Фрукти»

«На другому рівні (до 5-ти років) дитина починає бачити й усвідомлювати елементарні естетичні якості, які роблять для неї картину привабливою, може отримувати елементарну естетичну насолоду, оцінюючи колір, їх поєднання, рідше — форму і композиційні прийоми» [30, с. 23].

Для прикладу візьмемо енциклопедію «Космос» видавництва «Перо». Переконані, що діти, які цікавляться космосом одразу оберуть її, адже видання

повністю виконане у «космічному стилі», доповнене ілюстраціями сузір'я, астероїдами, планетами.

Мал.14. «Космос»

«На третьому (6–7 років) — дошкільники сприймають більше, ніж закладено у зовнішніх ознаках зображуваних явищ, вловлюють внутрішню усвідомленість художнього образу» [30, с. 23].

Мал.15. «Твій двір»

«Діти молодшого дошкільного віку можуть помітити на одному малюнку не більше чотирьох предметів, середнього — п'яти, старшого — до десяти. Більша їх кількість опиняється поза полем зору дитини, яка, зосереджуючись на деталях, пропускає головне. Тому, добираючи ілюстрації для розгляду дітьми, слід

враховувати, що багатопредметність гальмує процес сприймання зображеного» [71, с. 92].

«Тривалість розглядання картинки залежить від віку дитини: від чотирьох до восьми років, зосереджується на ній шість хвилин, від п'яти до десяти — до дванадцяти хвилин. У цих часових межах доцільно демонструвати картинки дошкільнятам, оскільки триваліший показ знижуватиме гостроту сприймання і послаблюватиме розвивальний ефект» [65].

«Сприймання малюнка дошкільниками розвивається за такими етапами:

- зміна ставлення дитини до малюнка як до відображення дійсності;
- формування вміння правильно співвідносити зображення з реальною дійсністю, бачити зображене на ньому;
- удосконалення розуміння змісту малюнка» [65].

«Молодший шкільний вік — це період між 6–7 до 10 років. Центральною подією в житті дитини молодшого шкільного віку є вступ до школи, перехід до систематичного шкільного навчання.

Молодший шкільний вік характеризується значними якісними змінами, що розвиваються в пам'яті. Формується пам'ять. Дослівність запам'ятовування зумовлюється не віковими особливостями, а рядом факторів їх життєвого досвіду» [63].

«Якщо прийняти розвиток дитини від народження до повноліття за 100 %, то ці відсотки вчені розподіляють так: на вік до трьох років припадає 45 %, до шести — 90 %, на період навчання у загальноосвітньому закладу — 10 %, з них на період навчання у початковій ланці — 7 %. Як бачимо, з того моменту, коли дитина потрапляє до школи, виключно важлива роль в її психічному розвитку відводиться початковому ступеню освіти. Вона повинна не тільки сформувати в учнів уміння та навички, а й розвинути пізнавальні процеси: пам'ять, увагу, мислення, мовлення, уяву. Тим паче, що між цими комплексами психічних властивостей існує глибокий та органічний взаємозв'язок: засвоювання першого базується на досягнутому розвитку другого, вдосконалення якого, у свою чергу, відбувається у процесі оволодіння першим» [65].

«Одним із найважливіших умінь дитини молодшого шкільного віку є навичка читання. Обсяг інформації постійно зростає, а щоб отримати її з книг, потрібно вміти читати. Сучасні психологи та методисти визначають навичку читання на початковому етапі як процес відтворення звукової форми слова за її графічною моделлю з виявленням, активною переробкою і усвідомленням смислової інформації» [27, с. 11–14].

Якщо дошкільник володіє в основному конкретними уявленнями про оточуюче середовище, то молодший учень опановує систему наукових знань і понять. Тому, в такому віці зростає попит на енциклопедії. Основною ціллю видання у дитини є відповіді на власні питання.

За допомогою книги розширюється коло інтересів учня молодшого шкільного віку, зростає пізнавальна активність, діяльність дитини все частіше підпорядковується раніше продуманому плану.

На відмінну від дошкільника, молодший школяр читаючи у енциклопедію, захоплюється не лише процесом, а й результатом. Важливим моментом є те, що при читанні розвивається дивергентне мислення, наприклад на одне й те саме запитання існує багато різноманітних відповідей.

Енциклопедія для дітей молодшого шкільного віку повинна бути:

— стислою, тлумачити термін та давати відповідь лише на найнеобхідніші запитання (Мал. 16. «Білі ведмеді»)

Мал.16. «Білі ведмеді»

— спосіб викладу змісту простий та зрозумілий (Мал. 17. «Листя»)

Мал.17. «Листя»

- нести в собі дидактичні значення, енциклопедія повинна бути написаною так, щоб після прочитання, дитина запам'ятала інформацію;
- бути правдивою, матеріал повинний бути перевіреним та точним (Мал. 18 «Айє-айє»);

Мал.18 «Айє-айє»

- відповідати рівневі розвитку дитини;
- бути цікавою, супроводжуватись із добре підібраними ілюстраціями, щоб дитина повинна хотіти читати енциклопедію (Мал. 19 «Сім'я»)

Мал.19 «Сім'я»

«Психіка дитини є надзвичайно вразливою. Життя сприймається нею в образно-емоційному плані. Дитина може ставитись емоційно навіть до повсякденних подій та явищ. Редактор повинен вміти оцінити те, як твір впливатиме на почуття юного читача, і виявити в авторському тексті фрагменти, які могли б негативно вплинути на психіку людини» [43, с. 71].

Отже, довідкові видання для дітей повинні дотримуватись усіх перелічених правил вище. Автору та видавцеві слід розуміти, що в певній мірі подальший розвиток малюка на пряму залежить від того, як описаний матеріал у книзі. Аби не зашкодити дитячій свідомості потрібно вибирати лише правдивий матеріал, який буде відповідати рівню розвитку дитини та доповнювати її відповідною ілюстрацією.

Розділ 2.3. Науково-довідковий апарат довідкового видання як система орієнтації читача у структурі видання

«Науково-довідковий апарат — це напрацьований історичним досвідом і регламентований певними нормами, зразками, стандартами тієї чи іншої країни мінімум уніфікованих інформаційних матеріалів видавничого походження, який вміщується, здебільшого, на початкових і прикінцевих сторінках видання з метою його ідентифікації користувачами як у середині країни, так і за рубежом, а також для бібліографічного опрацювання та статистичного обліку» [73, с. 159].

У «Книзі для автора, редактора, видавця» М. Тимошик, пише: «Розглядаючи цю частину видання у контексті українських державних стандартів, ми можемо вести мову про вихідні відомості та їх основні елементи» [55, с. 122].

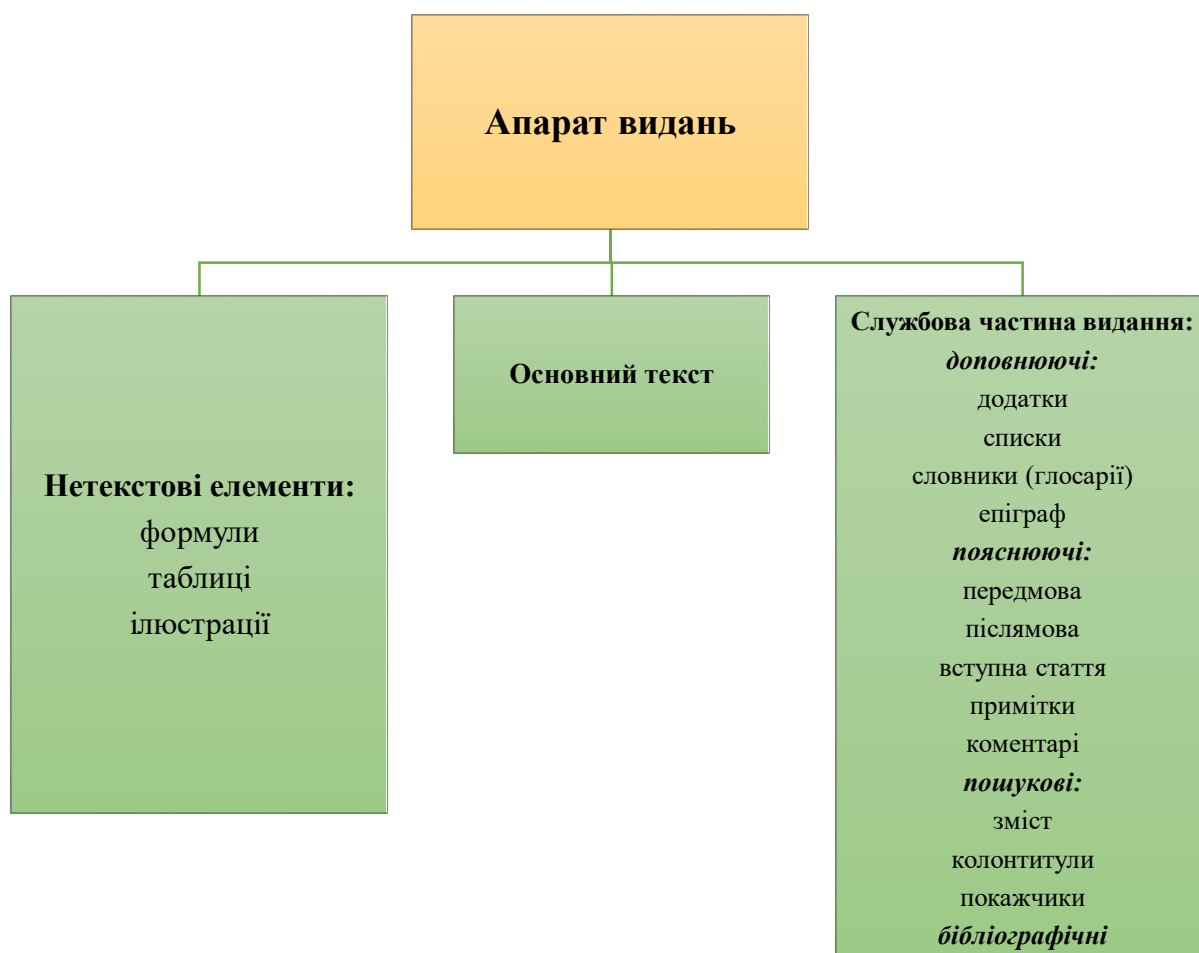

Табл. 3 «Апарат видання»

Отже, як зазначено вище, до нетекстових елементів апарату видання належать: формули, таблиці та ілюстрації.

Формули — «це символічний запис твердження науки, поданий у двомірному просторі. Формули задають відношення між об'єктами, величинами і т. п. (у математиці, фізиці й технічних науках) або описують будову речовини (у хімії чи біології)» [55, с. 122].

«Будь-яка формула складається з чотирьох компонентів:

- посилання на формулу;
- власне формули;
- порядкового номера (у розділі чи цілому виданні);
- експлікації (пояснення кожного символу).

Посилання на формулу не є обов'язковими, оскільки формули часто включають у синтаксичну будову речень; порядкові номери формулам присвоюють лише у доволі складних виданнях.

Для набирання формул використовують спеціальні програми, які називаються редакторами формул. Редактори формул входять до складу текстових процесорів і видавничих систем як окремі функції» [55, с. 123].

«**Таблиця** — це множина однотипних тверджень, розміщених у двовірному просторі з чітко визначеним порядком (позицією) їх елементів.

У тексті повідомлення обов'язково повинно бути:

- посилання на таблицю;
- заголовок таблиці (нумераційний і тематичний);
- власне таблиця;
- примітка (пояснення окремих елементів таблиці чи коментар до неї).

Загальна структура таблиці складається із: головки (її верхню частину) та хвоста (нижню частину). Хвіст таблиці своєю чергою ділять на ліву частину (боковик, в якому подають підмети — назви об'єктів) та праву частину (прографку, в якій подають присудки — значення характеристик об'єктів). За іншою класифікацією в хвості таблиці виділяють рядки (тобто об'єкт і всі його характеристики), стовпці (спільну характеристику всіх об'єктів), а також комірки (одну характеристику конкретного об'єкта) (Див. Табл.№ 4 “Таблиця”)» [55, с. 122].

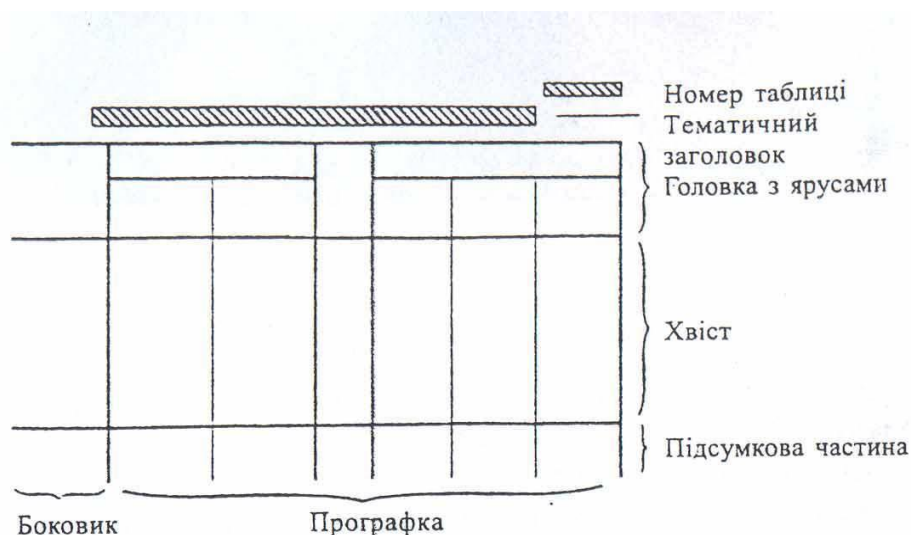

Табл.4 «Таблиця [55, с. 122]»

«**Ілюстрація** — це графічна інформація, зафіксована у двовірному просторі у вигляді точок (пкселів) одного чи кількох кольорів.

Кожна ілюстрація — це поєднання чотирьох компонентів:

- посилання і основному тексті на ілюстрацію;
- власне ілюстрації;
- заголовок ілюстрації (нумераційного і тематичного), тобто її назви.

Розрізняють такі основні види ілюстрацій:

- малюнки (художні — оригінальні й репродукції);
- рисунки (технічні);
- графіки;
- схеми;
- карти;
- фотографії» [55, с. 120–121].

«Основний текст — це текст, що передає зміст видання та займає його основний обсяг» [23].

«Службова частина видання — комплекс переважно текстових даних довідкового, пошукового, пояснювального характеру, які подають зазвичай на початкових і прикінцевих сторінках видання відповідно до традицій та видавничих стандартів певної країни; службові тексти, що доповнюють основний текст, допомагають його розуміти та орієнтуватися в ньому» [73].

Службова частина видання складається із:

1. **«Доповнюючого апарату**, який в свою чергу поділяється на:

- “додатки (допоміжні науково-довідкові матеріали, які підвищують ступінь розуміння й переконливості основного тексту або висвітлюють питання, які частково відхиляються від основної теми повідомлення)” [56, с. 418];
- “списки (доповнювальні компоненти повідомлення, що розшифровують або деталізують певні одиниці повідомлення)” [55, с. 411];
- “словники, глосарії (словники до тексту, що пояснюють маловідомі або застарілі слова)” [16, с. 230–231];
- “епіграф (цитата, влучний вислів, афоризм чи прислів'я, подані перед текстом літературного твору або перед його окремими розділами.

Звертання письменника до епіграфа залежить від типу його художнього мислення, стилю та задуму твору)» [37].

2. Пояснюючого апарату:

— «передмова (додатковий текст, що готує до за-своєння основного тексту та розташований перед ним)» [23];

— «післямова (додатковий текст, що допомагає осмислити викладене в основно-му тексті та розташований за ним)» [23];

— «вступна стаття (складова вступної частини видання, головне завдання якої — дати читачеві більше доступно написаного нового, аналітичного матеріалу, що допоможе краще, глибше зрозуміти твір, суспільно-політичні умови його створення та житейську долю його творця)» [73, с. 135];

— «примітки (короткі пояснення одиниць нижчих рівнів основного тексту повідомлення. У поясненнях подають переклади іншомовних слів, означення, уточнення, тлумачення рідковживаних слів, словосполучень або термінів основного тексту)» [55, с. 416–417];

— «коментарі (розгорнене тлумачення та пояснення одиниць вищих рівнів основного тексту повідомлення)» [55, с. 417].

3. Пошукового апарату:

— «зміст (додатковий текст, що містить послідовний перелік заголовків рубрик видання із зазначенням сторінок видання на яких вони починаються)» [23].

— «колонтитули (заголовкові дані, які розміщуються над текстом (верхній колонтитул) або під текстом (нижній колонтитул) кожної сторінки книги, газети, журналу)» [72, с. 155].

— «покажчики (список розсортованих за певним принципом ключових слів повідомлення, біля кожного з яких вказані його координати у виданні)» [55, с. 421].

4. Бібліографічного апарату, завдання цієї групи полягає в тому, щоби вказати джерело будь-якого запозичення з інших повідомлень, яке є в основному тексті.

«Невід’ємною частиною кожного видання є вихідні відомості, згідно ДСТУ 4861:2007 “Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості” вихідні відомості класифікують таким чином:

- надзаголовкові дані;
- відомості про автора (-ів);
- назву видання;
- підзаголовкові дані;
- вихідні дані;
- шифр зберігання видання;
- макет анотованої каталожної картки; анотацію; реферат;
- Міжнародний стандартний номер книги (International Standard Book Number — ISBN);
- Міжнародний стандартний номер нотного видання (International Standard Music Number ISMN);
- Міжнародний стандартний номер серіального видання (International Standard Serial Number — ISSN);
- знак охорони авторського права;
- надвипускні дані;
- випускні дані» [23].

«*Надзаголовкові дані* — це елемент вихідних відомостей, які вміщують у верхній частині титульного аркуша над прізвищем автора і назвою видання» [73, с. 164].

Надзаголовкові дані містять:

- «найменування організації, від імені чи за участю якої випускаються видання;
- відомості про серію (назву, номер випуску, рік заснування) та підсерію (назву, номер випуску);
- відомості про осіб, які брали участь у створенні серії, підсерії» [55, с. 382].

«У *відомостях про автора* ім'я автора (ініціали та прізвище, чи ім'я та прізвище, чи псевдонім) наводять так, як його подав автор. Ім'я автора подають у називному відмінку. Після імені автора дозволено подавати відомості про його вчений ступінь, учену посаду, тощо. У колективній праці імена авторів зазначають у запропонованій ними послідовності» [55, с. 382].

«**Назва видання** — одне або кілька слів, які передають зміст видання, графічно виділені на титульному аркуші. Назву треба виокремлювати за допомогою засобів вирізнення серед інших вихідних відомостей (шрифтом, кольором, тощо). Видання без назви не може бути, вона має чітко відповідати тій, яка затверджена в договорі з автором, проанонсована в рекламних проспектах. І автор, і видавець зацікавлені в тому, щоб вона була короткою, ємною, цікавою, інтригуючою, оригінальною. Виняток становлять лише навчальні видання, назви яких мають відповідати назвам нормативних чи факультативних дисциплін, що вивчаються в навчальних закладах» [73, с. 163].

«**Підзаголовкові дані** — це елемент вихідних відомостей, які вміщують на титульному аркуші під назвою видання і над вихідними даними.

У книжковому виданні підзаголовкові дані більш різноманітні і складні для засвоєння. Їх перелік може мати такий ряд;

- відомості про вид видання (монографія);
- читацька адреса (для молодшого шкільного віку);
- літературний жанр (роман);
- відомості про черговість видання (друге видання, перероблене й доповнене);
- наявність грифа видання (затверджено МОН України як підручник для студентів вищих навчальних закладів, які навчаються за спеціальністю “Хімія”);
- ім’я укладача (Упорядник П. Г. Іваненко);
- відомості про мову оригіналу та ім’я перекладача (переклад з англійської І. М. Шевчука);
- відомості про загальну кількість томів багатотомного видання та порядковий номер тому (зібрання творів у 12 томах);
- відомості про місце і дату проведення конференції, симпозіуму, матеріалу яких об’єднані в даному збірнику (Львів, 20–23 жовтня 2003 року)» [73, с. 164–165].

«**Вихідні дані** — складова частина вихідних відомостей видання, розміщувана в нижній частині титульної сторінки, яка містить:

- місце випуску видань;

- найменування (ім'я) видавця;
- рік випуску видання» [55, с. 382].

«**Шифр зберігання видання** — Шифр зберігання видання складається з класифікаційних індексів Універсальної десятикової класифікації (УДК) і Бібліотечно-бібліографічної класифікації (ББК) та авторського знака, що наводять у встановлений цим стандартом послідовності. Авторський знак подають під першою цифрою класифікаційного індексу ББК» [23].

«**Міжнародний стандартний номер книги (International Standard Book Number — ISBN)** містить чотири зони: перша — код країни, друга — код видавця, третя — код видання, четверта — контрольний розряд, призначений для перевірки правильності коду.

Міжнародний стандартний номер нотного видання (International Standard Music Number ISMN) містить чотири зони: перша — префікс М, друга — код видавництва, третя — код видання, четверта — контрольний розряд, призначений для перевірки правильності коду.

Міжнародний стандартний номер серіального видання (International Standard Serial Number — ISSN) містить дві зони: перша — чотири цифри, друга — чотири цифри (остання цифра — контрольний розряд, призначений для перевірки правильності коду)» [55, с. 127].

М. Тимошик свідчить, що «**знак охорони авторського права** — це надзвичайно важливий елемент вихідних відомостей, де сповіщається про виключні права на дане видання конкретної особи чи організації, а також про період настання таких прав. Цей знак складається з великої латинської літери С, обведеної колом, прізвища і ініціалів особи або назви організації, яка володіє правом на твір, та року першої публікації твору» [73, с. 172].

«**Надвипускні дані** — складова частина вихідних відомостей видання, розміщувана безпосередньо над випускними даними» [23].

Надвипускні дані містять такі відомості:

- «вид видання за цільовим призначенням;

- назву та номер випуску серії (підсерії);
- ім'я автора(авторів);
- назву видання;
- підзаголовкові дані;
- вказівку на мову тексту видання (крім видань українською мовою);
- наявність паралельного видання іншою мовою, окремо виданого додатка» [55, с. 384].

«**Випускні дані** — це частина вихідних відомостей, у яких дається виробничо-поліграфічна характеристика видання. Згідно із проектом нового українського стандарту, випускні дані повинні містити:

- формат паперу чи частку аркуша;
- наклад (тираж);
- обсяг видання в умовних друкованих аркушах;
- номер замовлення виготівника видавничої продукції;
- назву та місцезнаходження видавця;
- відомості про видачу видавцю свідоцтва про внесення до Державного реєстру України видавців, виготівників і розповсюджувачів видавничої продукції;
- назву та місцезнаходження виготівника видавничої продукції, а також відомості про його внесення до Державного реєстру.

Цим же стандартом рекомендується додатково наводити телефон, факс, електронну адресу видавця» [73, с. 175].

Пропонуємо розроблену нами таблицю (Табл.5. «Вихідні відомості»):

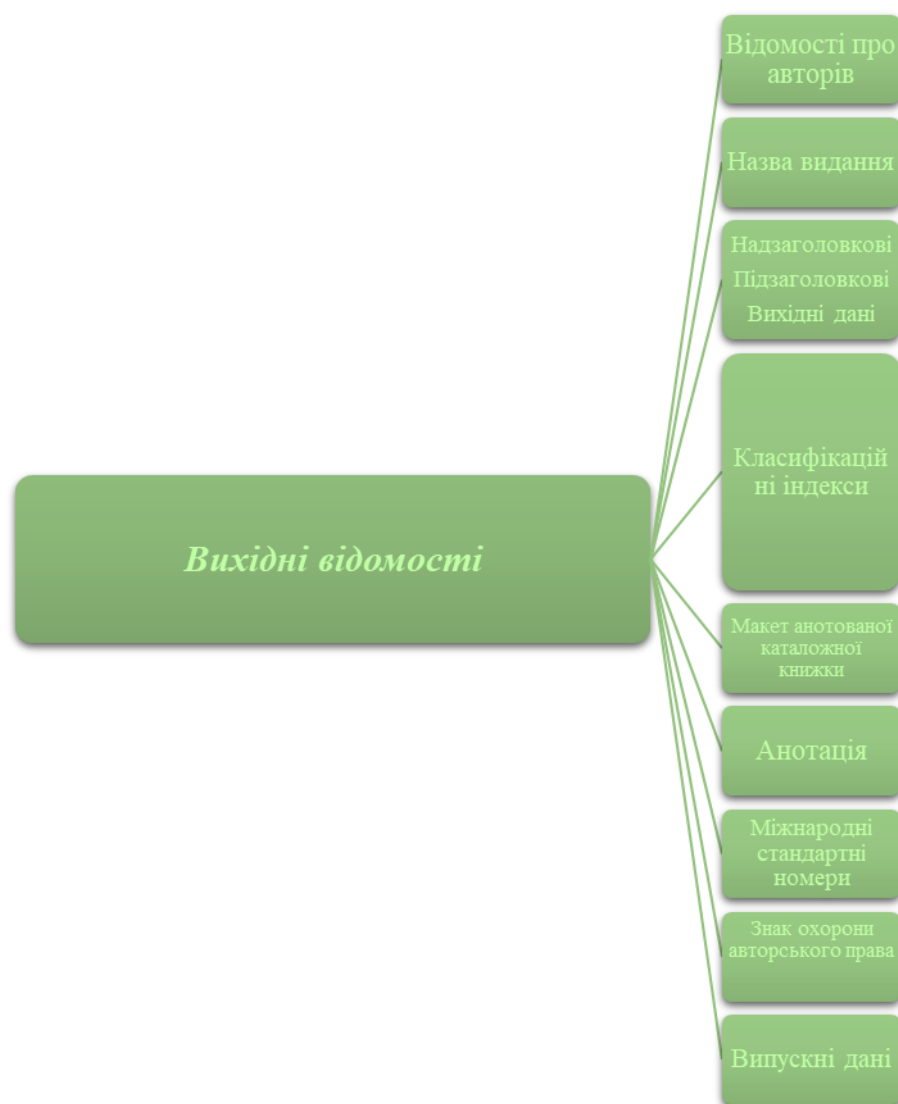

Табл. 5 «Вихідні відомості»

Отже, редакційна підготовка — процес довгий та неминучий, аби видати енциклопедію у світ, потрібно не лише мати хорошу ідею та текст, а й пам'ятати, що попереду багато завдань, таких, як: формування словника, підготовка статей, підбір ілюстрацій, верстка та друк, а також не забувати, що у при роботі над енциклопедією важливим є не тільки змістове наповнення книги, а й технічне оформлення.

РОЗДІЛ III. СУЧАСНІ УКРАЇНСЬКІ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ НА ВИДАВНИЧОМУ РИНКУ

Розділ 3.1. Видавництва для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, які спеціалізуються на випуску довідкових видань.

Всім потрібна хороша, якісна книга, а найбільше — дітям. Якщо доросла людина може поставити під сумнів прочитане в книзі, газеті чи журналі, то більшість молодих читачів сприймають друкований текст як достовірну, правдиву інформацію. Довідкові видання впливають на формування світогляду дітей молодшого шкільного та дошкільного віку, адже формування індивідів та суспільства в цілому залежить від рівня мови та культури конкретних дитячих видань.

Для аналізу ми обрали дев'ять енциклопедій таких видавництв:

- «Енциклопедія Малюка» видавництво «Пегас» *(для дітей дошкільного віку);*
- «Космос» видавництво «Перо» *(для дітей дошкільного віку);*
- «Техніка і транспорт» видавництво «Перо» *(для дітей дошкільного віку);*
- «Хочу все знати» видавництво «Рідна мова» *(для молодшого шкільного віку);*
- «Море» видавництво «Махаон-Україна» *(для молодшого шкільного віку);*
- «Енциклопедія чомучок» видавництво «Белкар книга» *(для молодшого шкільного віку)*
- Енциклопедія для чомучок» видавництво «Белкар-книга» *(для дошкільнят і дітей молодшого шкільного віку);*
- «Енциклопедія для малят» видавництво «Промінь» *(для дошкільнят і дітей молодшого шкільного віку);*
- «Велика енциклопедія чомусика у запитаннях і відповідях» видавництво «Пегас» *(для дошкільнят і дітей молодшого шкільного віку).*

Видавництво «Пегас» — це видавництво «не державної форми власності, яке засновано близько 20 років тому. На сьогодні воно є одним із лідерів вітчизняного ринку дитячої літератури. Про засновника видавництва на офіційному сайті не

вказано (офіційний сайт: <https://pegas.ua>), проте на сайті https://youcontrol.com.ua/catalog/company_details/35972887/ вказано, що ним є — Луговий Сергій Миколайович. «Основним видом діяльності є видання книг, але видавництво також друкує іншу продукцію, є посередником у торгівлі товарами широкого асортименту, а також роздрібною торгівлею книгами в спеціалізованих магазинах» [52].

У соціальній мережі Facebook на сторінці видавництва зазначено: «Що стосується нашої історії. Вона буквально в двох цифрах. Перше, 18 років постійного, динамічного розвитку на ринку літератури для дітей, і це, зауважте, при всій «красі» і перипетіях нашої рідної, а, якої ще? — економіки за всі ці роки. Ми розвивалися і піднімалися разом з країною. Були, по суті, у витоків українського книжкового ринку. Скажіть, багато виробничих комерційних підприємств, що випускають 100 %-во вітчизняний продукт, можуть похвалитися успішним зростанням, починаючи з кінця 90-их і до цього дня? Так що, наш принцип безумовної поваги до своїх читачів — випробуваний довгою перевіркою часом» [52].

Книжкова продукція видавництва користується попитом не тільки в Україні, але і в Німеччині, Молдові, Франції, країнах Бенілюксу, Румунії, США, Великобританії, Канаді, Туреччині, Вірменії, Грузії.

«На сьогоднішній день видано 1500 найменувань книжкової продукції. Це чотири десятки різних серій, розподілених за такими напрямками та тематиками:

- словники в картинках і казки англійською мовою;
- дитячі енциклопедії для хлопчиків, дівчаток, малюків і підлітків;
- казки найзнаменитіших казкарів світу і розповіді для дітей відомих письменників;
- загадки і книги для найменших;
- кілька серій розвиваючих книг на картоні;
- видання з наклейками для віку від 1–2 до 6–7 років;
- книги з пазлами різного формату;
- прописи для раннього розвитку і дошкільної підготовки;
- розмальовки;

- вірші для дітей, в тому числі дитяча класика Корнія Чуковського, О. Крилова, О. Пушкіна;
- тести для розвитку мислення, здібностей, навичок письма, читання, рахунку, моторики від 2 до 5 років;
- книжки з казками для навичок читання по складах» [8].

«Енциклопедія Малюка» видавництво «Пегас» — видана у 2018 році, розрахована для дітей дошкільного віку, належить до серії «Цікавий світ», що була заснована у 2013 році. Над книгою працювали:

Дизайн обкладинки: М. Магомедова;

Дизайн та комп'ютерне верстання: О. Іванова;

Редактор: Є. Новоспаська;

Технічний редактор: А. Овсяннік.

Мал.20. «Енциклопедія малюка»

«Велика енциклопедія чомусика у запитаннях і відповідях» видавництво «Пегас» — видана у 2019 році, розрахована для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, належить до серії «Подарункова енциклопедія», яка була заснована у 2018 році. Над книгою працювали:

Укладачі: Г. Логвінкова та С. Гусак ;

Загальний дизайн: В. Кулик;

Дизайн: Я. Миколенка, О. Лиханського;

Редактор: Т. Капінус;

Коректор: Ю. Туманцева;

Технічний редактор: А. Овсяннік.

Мал.21. «Велика енциклопедія чомусика у запитаннях і відповідях»

«Видавництво «Перо» — провідний український виробник книжкової продукції для дітей різного віку, один з лідерів вітчизняної літератури в сегменті розвиваючих видань.

«Компанія створена в 2005 році в Києві. Володіючи ексклюзивними правами на книжки російського видавництва «Росмен», видавництво сьогодні презентує широкий асортимент книжкової продукції:

- науково-популярна та розвиваюча література;
- художні видання;
- картонні книжки і книжки-іграшки;
- видання для організації дитячого дозвілля;
- новорічні видання» [9].

Адреса видавництва: місто Київ, вулиця Хрещатик, 12А.

«Видавництво постійно впроваджує нові тенденції книжкової індустрії у виробництві — друкує книги з використанням сучасних технологій. А це видання з пазлами, звуковими модулями, кнопками і, навіть, книжечки для купання. “Перо”

знайомить українських дітей з найвідомішими улюбленими героями світових брендів: Monster High, Дашою-мандрівницею, Свинкою Пеппою. Розширюючи видавничий портфель, видавництво прагне відродити вітчизняні традиції науково-пізнавальної та художньої літератури для дітей українською мовою. Новий напрямок роботи ТОВ «Перо» – товари для дитячої творчості. Набори для малювання, ліплення, декорування від відомих брендів «Маша і ведмідь» та «Креатто», допоможуть не тільки організувати дозвілля дітей, а й розвинути їх творчі здібності» [9].

«Космос» видавництва «Перо» — видана у 2013 році, розрахована для дітей дошкільного віку, належить до серії «Найперша енциклопедія». Над книгою працювали:

Автор: К. Гурічева;

Переклад та літературна обробка: К. Зінкевич;

Обкладинка: Т. Мудрак;

Дизайн: В. Мітяніної;

Верстка: К. Зінкевич.

Мал. 22. «Космос»

«Техніка і транспорт» видавництва «Перо» — видана у 2016 році, розрахована для дітей дошкільного віку, належить до серії «Енциклопедія підготовки до школи». Над книгою працювали:

Автор: С. Кіктєв;

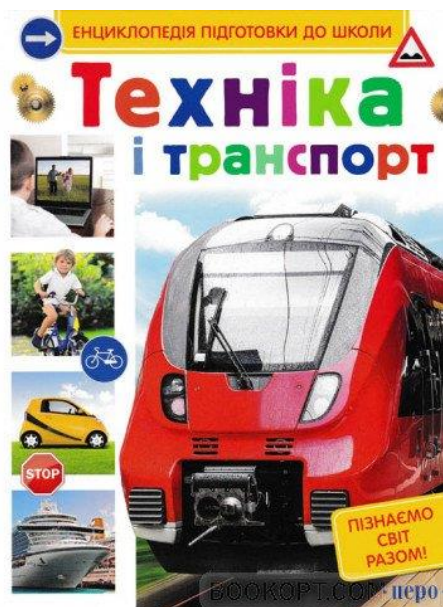
Художник: А. Позиненко;

Обкладинка: В. Мітяніної;

Переклад та літературна обробка: К. Зінкевич;

Головний редактор: Л. Войтун;

Верстка: К. Зінкевич.

Мал. 23. «Техніка і транспорт»

«Видавництво “Рідна мова”» — засновано 2003 року. За взірцем лідерів книговидавничого ремесла «Рідна мова» зосередила діяльність на виданні найкращих книжок для дітей і дорослих українською мовою. Директором видавництва є Василь Гусак.

«Окрім дитячої літератури (серії «Класна класика», «Шедеври дитячої літератури рідною мовою», «Читай рідною мовою!», «Дитячий детектив» та ін.), «Рідна мова» також видає підліткову літературу (серед новинок – романи «Хлопчик на ім'я Гоуп» Лори Вільямс та «Ідеальна» Сесілії Ахерн) та книжки для дорослих читачів від таких всесвітньовідомих письменників як Януш-Леон Вишневський, Еліно́р Каттон, Зигмунт Мілошевський, Сесілія Ахерн, Річард Адамс, Ентоні Берджес, Марк Леві та інших» [67].

«У 2017 році «Рідна мова» отримала ексклюзивні права на локалізацію коміксів видавництва DC Comics» [67].

Адреса: місто Київ, проспект С. Бандери, 6.

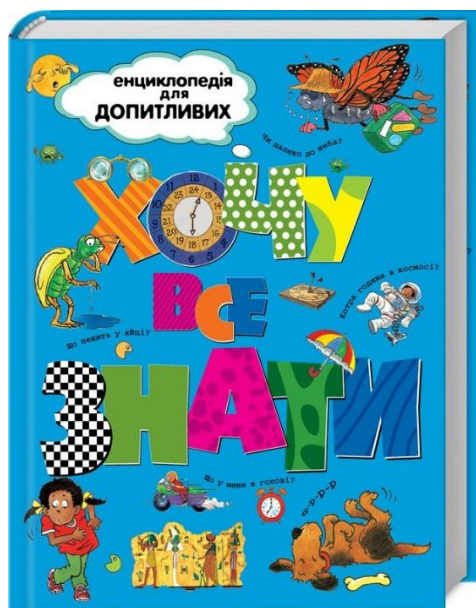
«*Хочу все знати*» — видана у 2019 році, розрахована для дітей молодшого шкільного віку. Над серією працювали:

Головний редактор: С. Крупчан;

Відповідальний редактор: С. Попадюк;

Коректор: О. Бодасюк;

Комп'ютерна верстка: Л. Тарнавська.

Мал 24. «Хочу все знати»

Видавництво «Махаон-Україна» — «з'явилося у 1997 році, у місті Харків і одразу стало одним із лідерів у галузі видання літератури для дітей» [70].

«За роки існування видавництва “Махаон-Україна” світ побачило понад три тисячі назв книжок. Вибагливі читачі оцінили наші зусилля, і тепер книжки з емблемою барвистого метелика залюбки читають і дорослі, і діти як в Україні, так і за її межами» [69].

До видавничої групи «Махаон-Україна» входять видавництва «Махаон-Україна» та «Рідна мова». Сьогодні видавництво стало одним із найпотужніших та перспективних видавців нашої країни та беззаперечним лідером у галузі дитячої літератури.

«В активі видавництва близько 10 тисяч найменувань різножанрової літератури. Основний принцип діяльності з перших днів: “Видаємо книжки усіх жанрів, окрім нудного!” Наклади деяких сягають сотисячної позначки.

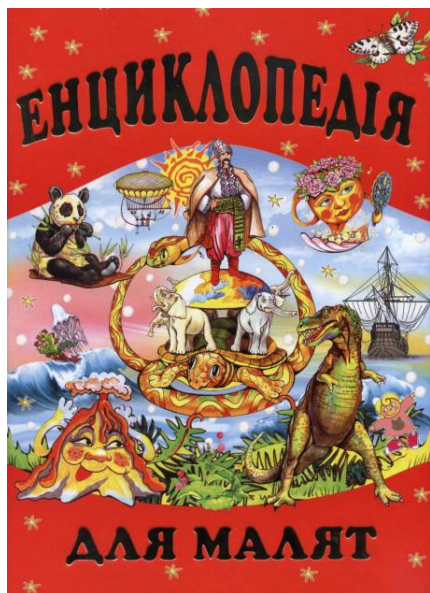

видавництва є Товстий Василь Петрович, директором – Крисенко Сергій Михайлович.

«Свою популярність серед читачів видавництво отримало завдяки широкому асортименту якості продукції за доступними цінами. Наше видавництво спеціалізується на виготовленні книжок для дітей різних вікових груп, словників для школярів та вищої школи. Ми створюємо справжні джерела знань - мудрі, пізнавальні, розвиваючі книжки, за допомогою яких дитина пізнає світ. З кожним роком асортимент продукції оновлюється та розширюється. За роки плідної роботи видавництво створило колектив з професійних ілюстраторів, дизайнерів та авторів, які створюють чудові книжки, що цікаві дітям та дорослим» [53].

«Енциклопедія для малят» — видана у 2016 році, розрахована на дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Над книгою працювали:

Упорядник: В. Товстий.

Мал. 26. «Енциклопедія для малят»

Видавництво «Белкар книга» — засноване у 2004 році, сьогодні видавництво є одним з найстаріших книжкових інтернет-магазинів в Україні.

«На офіційному сайті <https://balka-book.com/ua/o-kompanii-138>, є описано 5 причин, через що слід купувати видання саме у них:

— **«Кращий в Україні вибір** комп'ютерної літератури: все для програмістів, веб-майстрів, дизайнерів, інтернет-маркетологів, менеджерів проектів, тестувальників, і всіх, хто зайнятий у сфері ІТ-технологіями або цікавиться ним.

Великий асортимент книг по електроніці, електротехніці, енергетиці, мікроконтролерів, а також в наявності є довідники, підручники, монографії. Як для новачків і професіоналів, так і від самовчителів до книг із вузькоспеціалізованою тематикою, а також бестселери, новинки книжкового ринку та найсвіжіші перекладні видання» [50].

— **«Наші ціни** — одні з найнижчих по Україні, завдяки гнучкій ціновій політиці і налагодженим каналам постачання від видавців. Ми давно працюємо на цьому ринку, розвиваємося разом з ним і прагнемо стати ще краще, доступнішими і привабливішими для Вас, наших клієнтів» [50].

— **«Пошук та доставка книг під замовлення.** Ми приймаємо і обробляємо замовлення не тільки на наявний асортимент, але і на книги, що готуються до видання, що вийшли малим тиражем, і будь-яку необхідну вам літературу [50]»

— **«Прийом платежів онлайн.** Прямо зі свого будинку ви можете не тільки вибрати і замовити, але і сплатити будь-яку книгу в нашому інтернет-магазині.

— **«Доставка книг в будь-яку географічну точку** — можливості доставки нашим інтернет-магазином книг будь-якого вашого замовлення обмежені тільки можливостями українських і міжнародних поштових та кур'єрських служб. Слідкуйте за нашими акціями безкоштовної доставки, а також за іншими акціями та пропозиціями» [50].

«Енциклопедія для чомучок» — видана у 2018 році, розрахована на дітей молодшого шкільного віку, належить до серії «Світ навколо тебе», яка була заснована у 2005 році. Над книгою працювали:

Укладачі: В. Біляєв, О. Кириленко;

Редактор: Г. Біляєва;

Художники: Ю. Платов, С. Платова.

Мал. 27. «Енциклопедія для чомучок»

«Енциклопедія для чомучок» — видана у 2019 році, розрахована на дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, належить до серії «Світ навколо тебе», яка була заснована у 2005 році. Над книгою працювали:

Укладач: В. Гуріна;

Редактор: Г. Біляєва;

Художник: І. Копейкін;

Комп'ютерна верстка: В. Біляєв.

Мал.28. «Енциклопедія для чомучок 2»

Отже, у підрозділі подано характеристику обраних нами енциклопедій і видавництва. Це дослідження дозволить поглиблений аналіз видань.

Розділ 3.2. Типологічна характеристика репертуару енциклопедій для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку

Концепція створення енциклопедії — досить складний процес. Перед тим, як видати у світ дитяче довідкове видання, автор й головний редактор повинні прослідкувати дотримання усіх існуючих норм, а також звертати увагу на психологічну характеристику юних читачів, відповідність написаного тексту енциклопедичної статті та чи відповідає він своєму заголовку.

Для аналізу обраних нами видань, ми опирались на три класифікації енциклопедій:

Дослідниця **Н. Черниш** виділяє шість критеріїв типологізації:

1. «Цільове призначення (відзначаються глибиною представлення певної галузі знань і задовольняють інформаційні потреби, які виникають не лише в науковій чи виробничо-практичній діяльності, а й у процесі навчання, самоосвіти).
2. Читацька аудиторія (фаховий читач, читач дитячого віку, масовий читач).
3. Характер довідкової інформації (універсальні, галузеві, спеціалізовані, регіональні).
4. За структурою або розташуванням матеріалу (алфавітна, систематична, алфавітно-систематична).
5. За обсягом (великі, малі, короткі).
6. За форматом (настільні, портативні, кишенькові)» [83, с. 3–5].

Проаналізуємо енциклопедії за цією класифікацією:

«Енциклопедія Малюка» видавництва «Пегас»:

- за цільовим призначенням: довідкове видання;
- за читацькою аудиторією: читач дитячого віку;
- за характером довідкової інформації: універсальна;
- за структурою або розташуванням матеріалу: систематична;
- за обсягом: мала;
- за форматом: настільна.

«Космос» видавництва «Перо»:

- за цільовим призначенням: довідкове видання;

- за читацькою аудиторією: читач дитячого віку;
- за характером довідкової інформації: спеціалізована;
- за структурою або розташуванням матеріалу: систематична;
- за обсягом: мала;
- за форматом: портативна.

«Енциклопедія для малят» видавництва «Промінь»:

- за цільовим призначенням: довідкове видання;
- за читацькою аудиторією: читач дитячого віку;
- за характером довідкової інформації: універсальна;
- за структурою або розташуванням матеріалу: систематична;
- за обсягом: мала;
- за форматом: настільна.

У монографії **«Українські енциклопедії: типологія, стиль, функції»** зазначено, що дослідники виділяють такі жанрові риси енциклопедично-довідкової літератури:

- наявність чітких визначень (дефініцій);
- системність викладу інформації (всеосяжність, багатоаспектність, узагальненість);
- базовість інформації (фундаментальні основні відомості);
- наукова об'єктивність (відсутність упереджених суджень);
- фактологічна точність (достовірність; покликання на джерела, з яких подано факти);
- лаконічність і доступність викладу інформації (компактність);
- можливість швидко (оперативно) отримати необхідну інформацію;
- зручність пошуку інформації (абеткова або інша, наприклад, тематична система структурування матеріалів. Сюди ж належить наявність системи перехресних відсилок);
- читабельність матеріалу (застосування «легкого» текстового написання, що сприяє швидкому розумінню й засвоєнню інформації; а також широкого спектра подання інформації – не лише тексту, а й ілюстративного ряду)» [77, с. 78].

«Велика енциклопедія чомусика у запитаннях та відповідях» видавництво «Пегас»:

«Шестиметрова жирафа — найвища тварина на Землі. З таким зростом вона могла б заглядати у вікна третього поверху, навіть не сходячи з місця».

Мал.29. «Шестиметрова жирафа»

1. наявність чітких визначень: дотримано наявність чітких визначень, адже є тлумачення терміну;
2. системність викладу інформації: присутня, оскільки спочатку в енциклопедії написано, що жирафа — це найвища тварина на землі, а згодом описані факти, які допоможуть дитині уявити її висоту;
3. базовість інформації: шестиметрова жирафа — це найвища тварина на землі;
4. наукова об'єктивність: упереджених суджень не виявлено;
5. фактологічна точність: інформацію на достовірність було перевірено трьома джерелами, які показали, що вона правдива, проте у виданні покликань немає;
6. лаконічність і доступність викладу інформації: енциклопедія розрахована на дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, тому про шестиметрову жирафу написано коротко та лише головне;
7. можливість швидко отримати необхідну інформацію: прочитана інформація, дає зрозуміти, хто є найвищою твариною на Землі;

8. зручність пошуку інформації: структурована система подання інформації;
9. читабельність матеріалу: великі літери, які доповнені ілюстраціями сприймають швидкому засвоєнню інформації.

«Хочу все знати» видавництво «Рідна мова»:

«Хвилина — це короткий відрізок часу, за який ти ледве-ледве встигнеш почистити яблуко. Хвилина має 60 секунд, а 60 хвилин становлять одну годину. Число 60 вибрали дуже давно — можливо, тому, що це число ділиться без остачі на багато чисел».

Мал. 30. «Хвилина»

- наявність чітких визначень: дотримано, адже є визначення поняття хвилина;
- системність викладу інформації: присутня всеосяжність терміну, розтлумачено поняття про хвилину, додано до нього приклад та цікавий факт;
- базовість інформації: хвилина – це короткий відрізок часу...;
- наукова об'єктивність: немає упереджених суджень;
- фактологічна точність: є багато інших версій, одна із них: «Винуватцями цього є вавилоняни і шумери, які використовували складну шестидесяткову систему числення. Слідом за ними цю систему стали використовувати грецькі астрономи, а потім араби. Так шумеро-вавилонська система дожила до наших днів».
- лаконічність і доступність викладу інформації: текст не перевантажений новою інформацією, є доступним для сприйняття дитини, оскільки подані приклади;

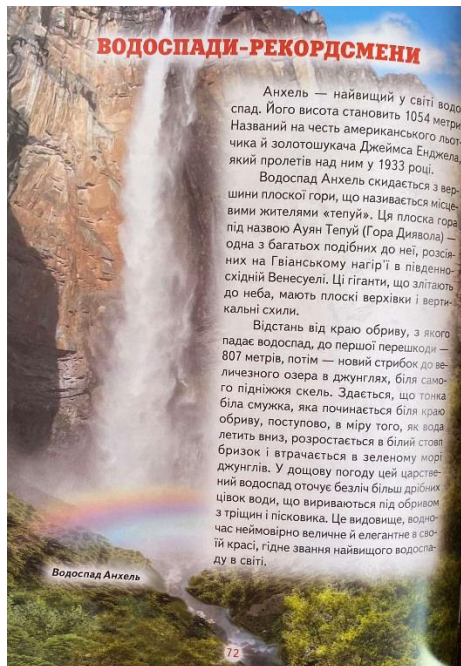
- можливість швидко отримати необхідну інформацію: інформація дозволяє зрозуміти, що таке хвилина, скільки вона має секунд, що таке 60 хвилин і чому саме число 60;
- зручність пошуку інформації: структурована система подання інформації;
- читабельність матеріалу: великі літери, які супроводжуються ілюстраціями, сприяють швидкому запам'ятовуванню.

«Енциклопедія для чомучок» видавництво «Белкар-книга»:

«Анхель — найвищий у світі водоспад. Його висота становить 1054 метри. Названий на честь американського льотчика й золотошукача Джеймса Енджела, який пролетів над ним у 1933 році.

Водоспад Анхель скидається з вершини плоскої гори, що називається місцевими жителями «тепуй». Ця плоска гора під назвою Ауян Тепуй (Гора Диявола) — одна з багатьох подібних до неї, розсіяних на Гвінейському нагір'ї в південно-східній Венесуелі. Ці гіганти, що злітають до неба, мають плоскі верхівки і вертикальні схили.

Відстань від краю обриву, з якого падає водоспад, до першої перешкиди — 807 метрів, потім — новий стрибок до величезного озера в джунглях, біля самого підніжжя скель. Здається, що тонка біля смужка, яка починається біля краю обриву, поступово, в міру того, як вода летить вниз, розростається в білий стовп бризок і втрачається в зеленому морі джунглів. У дощову погоду цей царствений водоспад оточує безліч більш дрібних цівок води, що вириваються під обривом з тріщин і пісковика. Це видовище, водночас неймовірно величезне й елегантне в своїй красі, гідне звання найвищого водоспаду світу».

Мал. 31. «Водоспад Анхель»

- наявність чітких визначень: Анхель — найвищий у світі водоспад.;
- системність викладу інформації: спочатку подано тлумачення визначення, згодом написано про його висоту, назву водоспаду, пізніше про її знаходження, потім про відстань, а на кінець описи водоспаду;
  - базовість інформації: «Анхель — найвищий у світі водоспад. Його висота 1054 метри»;
  - наукова об'єктивність: наявні суб'єктивні судження — «У дощову погоду цей *царствений* водоспад оточує безліч більш дрібних цівок води, що вириваються під обривом з тріщин і пісковика. Це видовище, водночас *неймовірно величезне й елегантне в своїй красі*, гідне звання найвищого водоспаду світу»;
  - фактологічна точність: правдивість фактів перевірена;
  - лаконічність і доступність викладу інформації: текст перезавантажений інформацією, дитині молодшого шкільного віку буде важко запам'ятати її з першого разу, хоч і є подана ілюстрація до тексту, проте вона не полегшує його сприйняття;
  - можливість швидко отримати необхідну інформацію: уся необхідна інформація подана у першому абзаці — «Анхель — найвищий у світі водоспад. Його висота становить 1054 метри. Названий на честь американського льотчика й золотошукача Джеймса Енджела, який пролетів над ним у 1933 році.»;

- зручність пошуку інформації: структурована система подання інформації;
- читабельність матеріалу: великі чорні літери на білому фоні, які супроводжуються ілюстрацією полегшують читання дитині.

За класифікацією **Й. Баренбаума** енциклопедії поділяються на:

«за специфікою матеріалу:

- універсальні;
- галузеві;
- регіональні;
- тематичні;
- проблемні;
- персональні.

За читацькою адресою:

- енциклопедії для фахівців;
- для широкого кола читачів;
- для жінок;
- дітей;
- осіб похилого віку;
- для сімейного читання» [87, с. 732].

«Техніка і транспорт» видавництво «Перо»:

- за специфікою матеріалу: тематична;
- за читацькою адресою: для дітей.

«Енциклопедія для чомучок» видавництво «Белкар-книга»:

- за специфікою матеріалу: тематична;
- за читацькою адресою: для дітей.

«Море» видавництво «Махаон-Україна»:

- за специфікою матеріалу: тематична;
- за читацькою адресою: для дітей.

Відомо, що є чотири функції енциклопедичної літератури для дітей:

1. Пізнавальна.
2. Виховна та освітня.

3. Комунікативна.

4. Естетична.

Прослідкуємо чи вони дотримані у енциклопедіях:

Функція:	Функція:	Дотримання її:
<i>«Енциклопедія Малюка» видавництво «Пегас»</i>	<i>Пізнавальна</i>	<i>Обрана нами енциклопедія розрахована на дітей дошкільного віку, її основне призначення — допомогти пізнати світ малюкові. Видання сприяє легшому вивченню нових слів, які супроводжуються яскравою ілюстрацією.</i>
<i>«Енциклопедія підготовки до школи» видавництво «Перо»</i>	<i>Комунікативна</i>	<i>Читацькою аудиторією є діти дошкільного віку. Енциклопедія розвиває комунікативні навички, адже до кожної теми є запитання на які малюк повинний дати відповідь, а отже, це сприяє покращенню навички формулюванню своєї думки.</i>
<i>«Велика енциклопедія чомусика» видавництво «Пегас»</i>	<i>Пізнавальна</i>	<i>Основна функція енциклопедії безумовно пізнавальна, адже вона відповідає на запитання та сприяє</i>

		збільшенню знань дитини про світ.
<i>«Найперша енциклопедія» видавництво «Перо»</i>	<i>Виховна та освітня</i>	<i>Довідкове видання формує всебічне знання дитини про космос та сприяє вихованню всеобізнаної особистості.</i>
<i>«Енциклопедія для допитливих» видавництво «Рідна мова»</i>	<i>Естетична</i>	<i>Уся інформація супроводжується яскравими, пізнавальними ілюстраціями, які допомагають краще її засвоїти.</i>
<i>«Енциклопедія для дітей» видавництво «Махаон-Україна»</i>	<i>Пізнавальна</i>	<i>Видання сприяє розширенню кола пізнань дитини про світ, природу і людину.</i>
<i>«Енциклопедія для малят» видавництво «Промінь»</i>	<i>Пізнавальна</i>	<i>Книга дозволяє розширити світогляд дитини та дає відповідь на багато запитань.</i>
<i>«Енциклопедія для чомучок» видавництво «Белкар-книга»</i>	<i>Естетична</i>	<i>Приємні на дотик глянцеві сторінки, які супроводжуються кольоровими ілюстраціями – дозволяють дитині краще проходити етапи ознайомлення і пізнання цього світу.</i>
<i>«Енциклопедія для чомучок» видавництво «Белкар-книга»</i>	<i>Виховна та освітня</i>	<i>Дитяча енциклопедія сприяє поглибленню знань про світ, а також формує</i>

		<i>усесторонню особистість.</i>
--	--	-------------------------------------

Табл. 6 «Функції»

Отже, у розділі нами застосовано класифікації дослідників Н. Черниш та Й. Барамбаума, методики аналізу із книги «Українські енциклопедії: типологія, стиль, функції». Виявлено, що обрані нами видання містять в собі пізнавальну, виховну та освітню, комунікативну, естетичну функції.

Розділ 3.3. Художньо-технічне оформлення

Оформлення дитячого видання безумовно є дуже важливим, адже діти запам'ятовують інформацію в першу чергу зором та слухом. Перш ніж малюк захоче прочитати книгу, його увага буде зосереджена на її оформленні. Таким чином, видавцям слід добре попрацювати, аби видання було не лише пізнавальним, інформативним, але й з хорошим дизайном та дотриманням усіх правил.

Об'єктом нашої дипломної роботи є видання для дітей дошкільного та молодшого шкільного. В ході аналізу ми будемо досліджувати такі енциклопедії:

Для дітей дошкільного віку ми обрали:

«Енциклопедія малюка» видавництво «Пегас»;

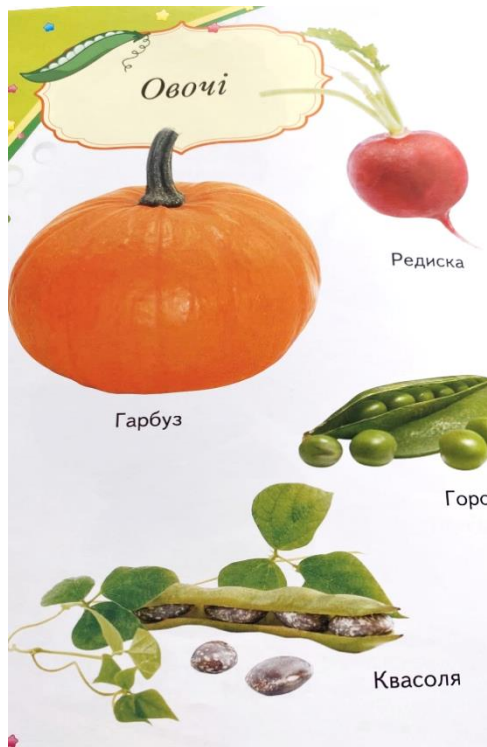
«Техніка і транспорт» видавництво «Перо»;

«Космос» видавництво «Перо».

Прослідкуємо вимоги до I групи (дітей дошкільного віку) згідно ДСТУ 29-62002 «Видання для дітей: Поліграфічне виконання».

«Енциклопедія малюка» видавництво «Пегас»:

1) текст на особливій графічній основі повинен бути відтворений шрифтом кеглем не менше 16 п. — основний текст відтворений 20 кеглем;

Мал. 31. «Овочі»

2) виокремлення може бути відтворене шрифтом напівжирного накреслення вічка кеглем, не меншим від кегля шрифту основного тексту, або курсивного накреслення вічка кеглем, більшим на 2 п. від кегля шрифту основного тексту; — виокремлення відтворене курсивним накресленням 22 кегля;

3) не допускається відтворення основного тексту видання кольоровими фарбами та виворітним шрифтом. Основний текст повинен мати однакове поліграфічне виконання в усьому обсязі видання; — основний текст накреслений чорним кольором по всьому виданні;

Мал. 32. «Колір»

4) для відтворення основного тексту та виокремлень слід застосовувати шрифти не більше двох гарнітур або не більше двох накреслень вічка; — по всій енциклопедії прослідковано однакові накреслення основного тексту та виокремлень;

5) текст видання повинен мати в межах рядка рівномірні проміжки між словами. Одна повна сторінка тексту видання не повинна містити більше 4 переносів; — в виданні немає слів, які переносяться. Згідно правила «7 + – 2» кількість нової інформації на сторінці не перезавантажено;

6) ілюстративність видання рекомендується не менше 75 % — до кожного слова додано ілюстрацію, яка сприяє кращому вивченню, а також розвиває здібності асоціації.

«Техніка і транспорт» видавництво «Перо»:

1) текст на особливій графічній основі повинен бути відтворений шрифтом кеглем не менше 16 п. — кегль основного тексту – 16 п.;

Мал. 33. «Переноси»

2) виокремлення може бути відтворене шрифтом напівжирного накреслення вічка кеглем, не меншим від кегля шрифту основного тексту, або курсивного накреслення вічка кеглем, більшим на 2 п. від кегля шрифту основного тексту; — виокремлення відтворене напівжирним накресленням 18 кегля;

3) не допускається відтворення основного тексту видання кольоровими фарбами та виворітним шрифтом. Основний текст повинен мати однакове поліграфічне виконання в усьому обсязі видання; — основний текст накреслений чорним кольором по всьому виданні;

4) для відтворення основного тексту та виокремлень слід застосовувати шрифти не більше двох гарнітур або не більше двох накреслень вічка; — по всій енциклопедії прослідковано однакові накреслення основного тексту та виокремлень;

5) текст видання повинен мати в межах рядка рівномірні проміжки між словами. Одна повна сторінка тексту видання не повинна містити більше 4 переносів; — рівномірні проміжки присутні, проте у виданні порушено правило переносів, їх більше ніж чотири (Див. мал. 33 «Переноси»)

6) ілюстративність видання рекомендується не менше 75 %. — кожна інформація доповнена ілюстрацією, що свідчить про те, що великий % ілюстративності присутній.

«Космос» видавництво «Перо»:

1) текст на особливій графічній основі повинен бути відтворений шрифтом кеглем не менше 16 п. — кегль основного тексту — 16 п.;

Мал. 34. «Галактика»

2) виокремлення може бути відтворене шрифтом напівжирного накреслення вічка кеглем, не меншим від кегля шрифту основного тексту, або курсивного накреслення вічка кеглем, більшим на 2 п. від кегля шрифту основного тексту; — не дотримано, адже виокремлення відтворене більшим ніж потрібно кеглем, проте курсивом;

Мал. 35. «Сузір'я»

3) не допускається відтворення основного тексту видання кольоровими фарбами та виворітним шрифтом. Основний текст повинен мати однакове

поліграфічне виконання в усьому обсязі видання; — основний текст накреслений чорним кольором по всьому виданні;

4) для відтворення основного тексту та виокремлень слід застосовувати шрифти не більше двох гарнітур або не більше двох накреслень вічка; — по всій енциклопедії прослідковано однакові накреслення основного тексту, щодо виокремлень вони накреслені різними кольорами, але однаковими гарнітурами;

5) текст видання повинен мати в межах рядка рівномірні проміжки між словами. Одна повна сторінка тексту видання не повинна містити більше 4 переносів; — рівномірні проміжки присутні;

6) ілюстративність видання рекомендується не менше 75 %. — більша частина енциклопедії складається із ілюстрацій, що свідчить про великий % ілюстративного матеріалу.

Для дітей молодшого шкільного віку ми обрали:

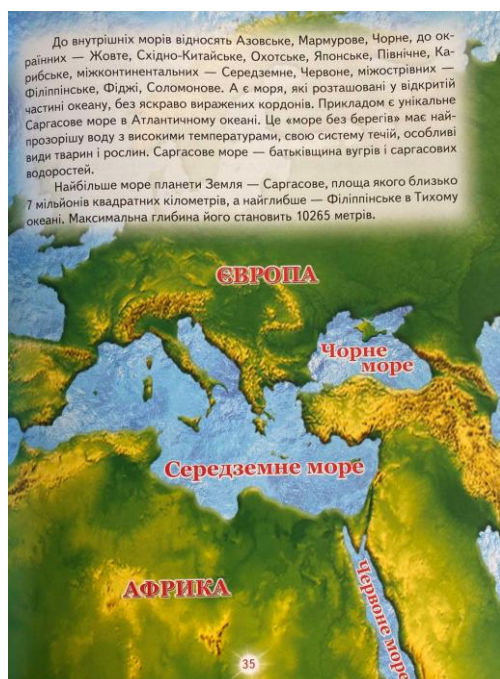
«Енциклопедія чомучок» видавництво «Белкар-книга»;

«Море» видавництво «Махаон-Україна»;

«Хочу все знати» видавництво «Рідна мова».

«Енциклопедія чомучок» видавництво «Белкар-книга»

1) частина тексту у виданні може бути виокремлена шрифтом іншого накреслення вічка, рисованим шрифтом, фарбами інших кольорів —

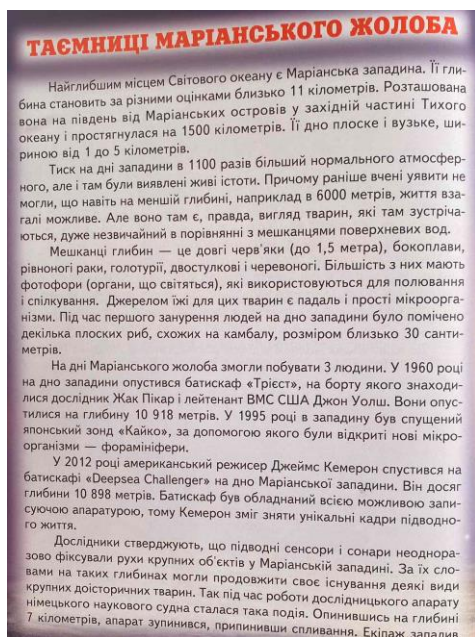
Мал. 36. «Континент»

2) не допускається виокремлення кольоровими фарбами на кольоровому фоні та на кольорових ілюстраціях — порушено, адже на рис. «» чітко видно, як на фоні є кольорові виокремлення;

3) не допускається виокремлення виворітним шрифтом — у виданні не прослідковано виворітного шрифту;

4) для відтворення основного тексту та виокремлень слід застосовувати шрифти не більше чотирьох гарнітур або накреслень вічка — на одній сторінці не прослідковано, проте у виданні загалом — є;

5) текст видання повинен мати в межах рядка рівномірні проміжки між словами. Одна повна сторінка тексту видання не повинна містити більше 8 переносів — не дотримано;

Мал. 37. «Маріанський жолоб»

6) ілюстративність видання рекомендується не менше 30 % — енциклопедія складається із ілюстративного матеріалу, на кожній сторінці присутній кольоровий фон, який доповнює текст;

7) відстань від ілюстрації до текстівки повинна бути не менше 6 мм. Кегель шрифту текстівок рекомендується не менше 12 п — дотримано.

«Море» видавництво «Махаон-Україна»:

- 1) частина тексту у виданні може бути виокремлена шрифтом іншого накреслення вічка, рисованим шрифтом, фарбами інших кольорів — дотримано;
- 2) не допускається виокремлення кольоровими фарбами на кольоровому фоні та на кольорових ілюстраціях — не прослідковано таке виокремлення;
- 3) не допускається виокремлення виворітним шрифтом — дотримано;
- 4) для відтворення основного тексту та виокремлень слід застосовувати шрифти не більше чотирьох гарнітур або накреслень вічка — це правило у виданні дотримано;
- 5) текст видання повинен мати в межах рядка рівномірні проміжки між словами. Одна повна сторінка тексту видання не повинна містити більше 8 переносів — у виданні це правило не дотримано, адже на деяких сторінках кількість переносів більше потрібно;

Мал. 38. «Життя»

- 6) ілюстративність видання рекомендується не менше 30% — дотримано, енциклопедія містить в собі багато доповнюючих ілюстрацій;
- 7) відстань від ілюстрації до текстівки повинна бути не менше 6 мм. Кегель шрифту текстівок рекомендується не менше 12 п. — дотримано.

«Хочу все знати» видавництво «Рідна мова»:

1) частина тексту у виданні може бути виокремлена шрифтом іншого накреслення вічка, рисованим шрифтом, фарбами інших кольорів — дотримано;

2) не допускається виокремлення кольоровими фарбами на кольоровому фоні та на кольорових ілюстраціях — дотримано;

3) не допускається виокремлення виворітним шрифтом — правило не порушено у виданні;

4) для відтворення основного тексту та виокремлень слід застосовувати шрифти не більше чотирьох гарнітур або накреслень вічка — порушення цього правила у енциклопедії не знайдено;

5) текст видання повинен мати в межах рядка рівномірні проміжки між словами. Одна повна сторінка тексту видання не повинна містити більше 8 переносів — дотримано;

6) ілюстративність видання рекомендується не менше 30 % — видання містить більше 50 % ілюстративного матеріалу, який є доповнюючим та пояснювальним, а отже — це правило дотримано;

Мал. 39. «Ілюстрації»

7) відстань від ілюстрації до текстівки повинна бути не менше 6 мм. Кегель шрифту текстівки рекомендується не менше 12 п. — дотримано.

Велике значення у оформленні будь-якої книги має апарат видання. Проаналізуємо наявність службової частини у обраних нами енциклопедіях:

До розпізнавального апарату видання «Велика енциклопедія чомусика у запитаннях і відповідях» видавництва «Пегас» належать:

Вихідні відомості:

- відомості про авторів: Укладачі Ганна Логвінова, Сергій Гусак;
- назва видання: «Велика енциклопедія чомусика у запитаннях і відповідях»;
- надзаголовкові дані: серія «Подарункова енциклопедія»;
- підзаголовкові дані: видання для дозвілля;
- класифікаційні індекси: УДК 087.5(031), В27;
- макет анотованої каталожної картки: ISBN 978-966-947-279-9, ISBN 978-966-947-153-Б;
- анотація: «Дивовижні факти, серйозні, але зрозумілі пояснення, яскраві ілюстрації — і ось ми отримуємо енциклопедію, від якої важко відірватися. Книжка допоможе знайти відповіді на багато запитань, що не дають спокою чомусикам, і розповість про інші, не менш цікаві, речі. Жива природа, тіло людини, космос, земля, транспорт, пам'ятки та всесвітня історія — дитина зможе значно розширити свій кругозір і зрозуміти, яка тема їй найбільш цікава. А завдяки великим літерам енциклопедія стане в пригоді тим, хто вчиться читати».
- знак охорони авторського права: © Shutterstock, Inc, 2019», «© ТОВ «Літературний центр «Наставник», 2019;
- надвипусні дані: «Велика енциклопедія чомусика у запитаннях і відповідях». Для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Укладачі: Г. Логвінова, С. Гусак. Загальний дизайн В. Кулик. Дизайн Я. Миколенка, О. Лиханського. Редактор Т. Капінус. Коректор Ю. Туманцева. Технічний редактор А. Овсяннік;
- випускні дані: Підписано до друку 29.07.2019. Формат 60X90 1/8. Гарнітура TextBook. Папір крейдований. Друк офсетний. Ум.друк.арк.28. Додатковий наклад 3200 пр. Зам №6143.

Великим зауваженням до енциклопедії є розташування усього розпізнавального апарату видання, який знаходиться лише на останні сторінці.

До довідково-допоміжного апарату видання у енциклопедії належать:

- зміст: зміст видання поділений на окремі частини, вибраних тем;

ЗМІСТ	
КАЖУТЬ	
Яка тварина найбільша? Який звір найшвидший?	8–9
Яка тварина найвища? Який гігак найвищий?	10–11
Хто бігав найшвидше? Хто стрибав найвище? Хто плавав найшвидше?	12–13
Чи носили жак на сніг абику? Чому замість кілчуть бігути?	14–15
Чому лев називають царем звірів? Нащо збрив смуги?	16–17
Нащо жорка долає сніг?	18–19
Чому подорожники користувалися? Чому їм довелося їсти?	20–21
Чи стріляли вогнем? Чому докидали кілчуть мордари?	22–23
Хто такі північні? Чому докидали кілчуть мордари?	24–25
Чому відомі дитини від куку? Що їсти бачили?	26–27
Чому докидали кілчуть мордари? Чому докидали кілчуть мордари?	28–29
Чому докидали кілчуть мордари? Чому докидали кілчуть мордари?	30–31
Чому докидали кілчуть мордари? Чому докидали кілчуть мордари?	32–33
Чому докидали кілчуть мордари? Чому докидали кілчуть мордари?	34–35
Чому докидали кілчуть мордари? Чому докидали кілчуть мордари?	36–37
Чому докидали кілчуть мордари? Чому докидали кілчуть мордари?	38–39
Чому докидали кілчуть мордари? Чому докидали кілчуть мордари?	40–41
Чому докидали кілчуть мордари? Чому докидали кілчуть мордари?	42–43
Чому докидали кілчуть мордари? Чому докидали кілчуть мордари?	44–45
Чому докидали кілчуть мордари? Чому докидали кілчуть мордари?	46–47
Чому докидали кілчуть мордари? Чому докидали кілчуть мордари?	48–49
Чому докидали кілчуть мордари? Чому докидали кілчуть мордари?	50–51
Чому докидали кілчуть мордари? Чому докидали кілчуть мордари?	52–53
Чому докидали кілчуть мордари? Чому докидали кілчуть мордари?	54–55
Чому докидали кілчуть мордари? Чому докидали кілчуть мордари?	56
ЛЮДИНА	
Чому і роси? Силики може просити людина?	58–59
Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	60–61
Нащо і роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	62–63
Нащо і роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	64–65
Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	66–67
Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	68–69
Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	70–71
Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	72–73
Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	74–75
Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	76–77
Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	78
КОСМОС	
Що таке космос? Що є космос? Для чого потрібен космос?	80–81
Силики роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	82–83
Силики роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	84–85
Силики роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	86–87
Силики роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	88–89
Силики роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	90–91
Силики роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	92–93
Силики роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	94–95
Силики роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	96–97
Силики роси? Чому і роси? Чому і роси? Чому і роси?	98
ІСТОРИЯ	
Хто такі перші люди? Що таке кам'яний вік?	100–101
Хто такі неандертальці? Де з'явилися перші люди?	102–103
Чому люди корисні? Чому люди корисні? Чому люди корисні?	104–105
Хто такі неандертальці? Де з'явилися перші люди?	106–107
Чому люди корисні? Чому люди корисні? Чому люди корисні?	108–109
Хто такі неандертальці? Де з'явилися перші люди?	110–111
Чому люди корисні? Чому люди корисні? Чому люди корисні?	112–113
Хто такі неандертальці? Де з'явилися перші люди?	114–115
Чому люди корисні? Чому люди корисні? Чому люди корисні?	116–117
Хто такі неандертальці? Де з'явилися перші люди?	118–119
Чому люди корисні? Чому люди корисні? Чому люди корисні?	120
ЦІКАВО ПРО ЗВІЩІВАННЯ	
Звідки виходить звідки? Із чого робить звідки?	122–123
Чому люди корисні? Чому люди корисні? Чому люди корисні?	124–125
Чому люди корисні? Чому люди корисні? Чому люди корисні?	126–127
Чому люди корисні? Чому люди корисні? Чому люди корисні?	128–129
Чому люди корисні? Чому люди корисні? Чому люди корисні?	130–131
Чому люди корисні? Чому люди корисні? Чому люди корисні?	132–133
Чому люди корисні? Чому люди корисні? Чому люди корисні?	134–135
Чому люди корисні? Чому люди корисні? Чому люди корисні?	136–137

Мал. 40. «Зміст»

- покажчики: енциклопедія не містить в собі покажчиків;
- колонтитули: у виданні колонтитулів немає;
- списки та покажчики ілюстрацій: немає.

Пояснювального, науково-допоміжного апарату у виданні немає:

- вступна стаття: немає;
- передмова: немає;
- післямова: немає;
- коментарі: немає;
- примітки: немає.

До бібліографічного апарату у енциклопедії нічого не входить:

- посилання: немає;
- бібліографічні списки: немає.

«Космос» видавництво «Перо»:

До розпізнавального апарату видання належать:

- відомості про авторів: Гурічева Катерина Олександрівна
- назва видання: Космос;
- надзаголовкові дані: серія «Найперша енциклопедія»;

- підзаголовкові дані: науково-популярне видання;
- класифікаційні індекси: УДК 087.5:5, ББК 22.6я9, Г95;
- макет анотованої каталожної картки: ISBN 978-966-462-607-8 (серія), ISBN 978-966-462-608-5;
- анотація: «Ця чудова серія пізнавальних книг для наймолодших читачів відповість на безліч запитань про навколишній світ, які так люблять ставити дітки»;
- знак охорони авторського права: © ТОВ «Перо», 2013;
- надвиписні дані: «Космос». Для дітей дошкільного віку. Шосте видання, без змін. Переклад та літературна обробка: К. Зінкевич. Обкладинка: Т. Мудрак. Дизайн: В. Мітяніної. Відповідальний за випуск: Л. Войтун. Верстка: К. Зінкевич;
- випускні дані: підписано до друку 21.02.2018. Формат 70x100 1/12 Друк офсетний. Ум. Друк. арк. 3.9.

Довідково-допоміжний, пояснювальний та бібліографічний апарат видання «Хочу все знати» видавництва «Рідна мова»:

- відомості про авторів: не вказано;
- назва видання: Хочу все знати;
- надзаголовкові дані: серія «Енциклопедія для допиливих»;
- підзаголовкові дані: Довідкове видання;
- класифікаційні індекси: УДК 087.5 (031);
- макет анотованої каталожної картки: ISBN 978-966-917-239-6, ISBN 978-966-917-235-8 (серія), ISBN 978-075-344-505-1 (англ.);
- анотація: «Чому дме вітер? З чого складається Земля? Які гори найвищі? Що таке грім? Навіщо єгиптяни будували піраміди? Навіщо кенгуру сумка на череві? На ці та інші питання про планету і час, про життя людей у минулому, про рослини і тварини, будову і функції людського тіла дасть відповідь ця книжка, що містить пізнавальні тексти, цікаві факти і чудові ілюстрації»;
- знак охорони авторського права: ©ПП «РІДНА МОВА», 2019;
- надвиписні дані: Хочу все знати. Для молодшого шкільного віку. Головний редактор: Світлана Крупчан. Відповідальний редактор. Світлана Попадюк. Коректор: Олена Бодасюк. Комп'ютерна верстка: Лілії Тарнавської.

– випускні дані: Підписано до друку 03.10.2019. Формат 75х90 1/6. Папір крейдований. Друк офсетний. умовн. друк. арк. 18, 72. Тираж 2000 пр. Зам. 075/10

До **довідково-допоміжного** апарату видання у енциклопедії належать:

- зміст: зміст видання поділений на окремі частини, вибраних тем;
- покажчики: енциклопедія містить в собі алфавітний покажчик;
- колонтитули: присутні у виданні;
- списки та покажчики ілюстрацій: енциклопедія містить алфавітний покажчик;

Мал.41. «Покажчик»

Пояснювального, науково-допоміжного апарату у виданні немає:

- вступна стаття: немає;
- передмова: немає;
- післямова: немає;
- коментарі: немає;
- примітки: немає.

До **бібліографічного апарату** у енциклопедії нічого не входить:

- посилання: немає;
- бібліографічні списки: є.

«Енциклопедія для малят» видавництво «Промінь»:

- відомості про авторів: Василь Петрович Товстий;
- назва видання: «Енциклопедія для малят»;
- підзаголовкові дані: Для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку;

- класифікаційні індекси: ББК 39.4. Е57;
- макет анотованої каталожної картки: ISBN 979-966-8826-23-7;
- анотація: «Ілюстрована енциклопедія допоможе малюку пізнати світ.

Мета цієї книги — розширити світогляд дитини, розвинути в неї допитливість, дати відповіді на різноманітні питання»;

- знак охорони авторського права: © «Промінь», 2019;
- надвипусні дані: Упорядник Василь Петрович Товстий;
- випускні дані: Підписано до друку 03.09.2016. Формат 60х90 1/8. Друк офсетний. Гарнітура Шкільна. Умовн. друк. арк. 36,0. Обл.-вид.арк. 36,0. Тираж 3000 пр. Зам. № 8-04-2404.

До довідково-допоміжного апарату видання у енциклопедії належать:

- зміст: зміст видання поділений на окремі частини, вибраних тем;
- покажчики: відсутні;
- колонтитули: не присутні у виданні;
- списки та покажчики ілюстрацій: відсутні.

Пояснювального, науково-допоміжного апарату у виданні немає:

- вступна стаття: немає;
- передмова: немає;
- післямова: немає;
- коментарі: немає;
- примітки: немає.

До бібліографічного апарату у енциклопедії нічого не входить:

- посилання: немає;
- бібліографічні списки: є.

«Море» видавництво «Махаон-Україна»:

- відомості про авторів: Емануела Буза;
- назва видання: «Море»;
- надзаголовкові дані: Серія «Знайомся, це ...» заснована видавництвом

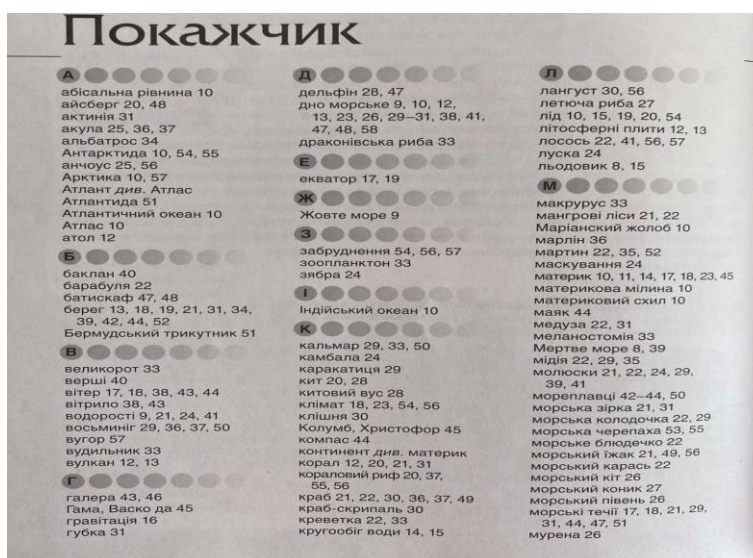
«Махаон-України» у 2003 році.

- підзаголовкові дані: Друкується за виданням: Emanuella Busa, *Il libro... Il mare*;
- класифікаційні індекси: ББК 26.22я2, М79;
- макет анотованої каталожної картки: ISBN 978-617-526-291-7 (укр); ISBN 978-5-389-0132-5 (рос); ISBN 978-88-09-04617-7 (італ);
- анотація: «Подорожуючи сторінками цієї захопливої книжки, ти дізнаєшся багато нового про моря й океани, про морських тварин і рослин, про знаменитих мореплавців та піратів»;
- знак охорони авторського права: © 2006 Guinti Editor S.p.A., Firenze – Milano www.guinti.it ; © ООО «Издательская Группа «Азбука-Аттикус», 2010, Machaon; © Переклад українською мовою. Видавництво «Махаон-Україна», 2010;
- надвиpusні дані: Для дітей молодшого шкільного віку;
- випускні дані: Підписано до друку 22.09.2010. Формат 84x100 1/16. Папір офсетний. Друк офсетний. Умовн. друк. арк. 6,24. Тираж 2000 пр. Зам. №4799. Віддруковано у ВАТ «Тверський ордена Трудового Червоного Прапора поліграфкомбінат дитячої літератури ім. 50-річчя СРСР» 170040, Твер. просп. 50 років Жовтня, 46.

До **довідково-допоміжного** апарату видання у енциклопедії належать:

- зміст: зміст видання поділений на окремі частини, вибраних тем;
- покажчики: присутні;
- колонтитули: присутні змінні колонтитули у виданні;
- списки та покажчики ілюстрацій: присутні.

Мал.42 «Покажчик Махаон»

Пояснювального, науково-допоміжного апарату у виданні немає:

- вступна стаття: немає;
- передмова: немає;
- післямова: немає;
- коментарі: немає;
- примітки: немає.

До бібліографічного апарату у енциклопедії нічого не входить:

- посилання: немає;
- бібліографічні списки: немає.

«Енциклопедія малюка» видавництво «Пегас»:

- відомості про авторів: немає;
- назва видання: «Енциклопедія малюка»;
- надзаголовкові дані: Серія «Цікавий світ» заснована у 2013 році;
- класифікаційні індекси: УДК 087.5, ББК 74.902, Е68;
- макет анотованої каталожної картки: ISBN 978-617-7131-33-4 (Серія «Цікавий світ»), ISBN 978-617-7131-90-7;
- анотація: «Багато хто вважає, що енциклопедії потрібні лише школярам.

Це не зовсім так, адже насправді діти починають пізнавати світ набагато раніше. Одяг і взуття, їжа та посуд, частини тіла й пори року, назви тварин і транспортних засобів — усе це є нашими першими знаннями, оволодіти якими допоможе енциклопедія для

найменших. Із цією книгою малюючі буде легше вивчити нові слова, тому що кожне поняття в ній супроводжується яскравою ілюстрацією. Для дітей дошкільного віку»;

— знак охорони авторського права: © ТОВ «Літературний центр «Наставник», 2018. © Shutterstock, Inc., 2018;

— надвиписні дані: Видання для дозвілля. Серія «Цікавий світ». Енциклопедія малюка. Для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку;

— випускні дані: Підписано до друку 13.03.2018. Формат 60x84 1/8. Гарнітура TextBook. Папір крейдований. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 13,02. Додатковий наклад 2050 пр. Зам№ 2189. Видруковано згідно з наданим оригінал-макетом у друкарні «Фактор-Друк». 61030, м. Харків, вул. Саратовська, 51.

До **довідково-допоміжного** апарату видання у енциклопедії належать:

- зміст: зміст видання суцільний;
- покажчики: відсутні;
- колонтитули: відсутні;
- списки та покажчики ілюстрацій: відсутні.

Пояснювального, науково-допоміжного апарату у виданні немає:

- вступна стаття: немає;
- передмова: немає;
- післямова: немає;
- коментарі: немає;
- примітки: немає.

До **бібліографічного апарату** у енциклопедії нічого не входить:

- посилання: немає;
- бібліографічні списки: немає.

«Енциклопедія чомучок» видавництво «Белкар-книга»:

- відомості про авторів: Укладачі: Г. Біляєв, О. Кириленко;
- назва видання: «Енциклопедія для чомучок»;
- надзаголовкові дані: Серія «Світ навколо тебе» заснована 2005 року;
- підзаголовкові дані: Науково-популярне видання;

- класифікаційні індекси: УДК 82.93, ББК 83.8 (4 Укр), Е61;
- макет анотованої каталожної картки: ISBN 978-966-1694-85-8, ISBN 978-617-7403-01-1 (серія «Світ навколо тебе»);
- анотація: «Дітям цікаво пізнавати світ, дістаючи відповіді на свої численні запитання. В цій чудовій книжці у доступній формі розповідається про океани та моря, річки та озера, гори та печери, про їх унікальних мешканців, а також про дивовижні прояви природи – цунамі, смерчі, міражі та ін.»;
- знак охорони авторського права: © Белкар-книга, 2018;
- надвипусні дані: науково-популярне видання. Серія «Світ навколо тебе» заснована 2005 року. Енциклопедія для чомучок. Книга друка. Укладачі В. Біляєв, О. Кириленко,. Редактор Г. Біляєва,. Художники Ю. Платов, С. Платова;
- випускні дані: Підписано до друку 01.08.18. Папір офсетний. Друк офсетний. Формат 60х90 1/8. Умовн. друк. арк. 16,0. Наклад 2000 прим. Видавництво «Белкар-книга» 61057, м. Харків, узвіз Бурсацький, 6. Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єкта видавничої справи ДК №2106 від 23.02.05.

До довідково-допоміжного апарату видання у енциклопедії належать:

- зміст: зміст видання поділений на дві частини, вибраних тем;
- покажчики: відсутні;
- колонтитули: відсутні;
- списки та покажчики ілюстрацій: відсутні.

Пояснювального, науково-допоміжного апарату у виданні немає:

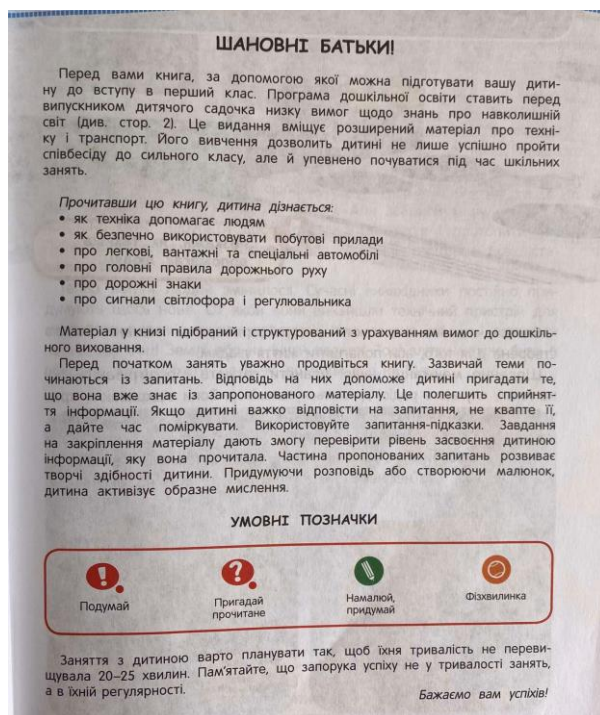
- вступна стаття: немає;
- передмова: немає;
- післямова: немає;
- коментарі: немає;
- примітки: немає.

До бібліографічного апарату у енциклопедії нічого не входить:

- посилання: немає;
- бібліографічні списки: немає.

«Техніка і транспорт» видавництво «Перо»:

- відомості про авторів: Кіктєв Сергій Максимович;
- назва видання: «Техніка і транспорт»;
- надзаголовкові дані: Серія «Енциклопедія підготовки до школи»;
- підзаголовкові дані: Науково-популярне видання;
- класифікаційні індекси: УДК 087.5%656] = 161.2.(031.062), ББК 74.100.5я2. К38;
- макет анотованої каталожної картки: ISBN 978-966-462-800-3;
- анотація: «За допомогою цієї книги можна підготувати дитину до вступу у перший клас. У ній зібрано все, що має знати дошкільня про техніку і транспорт. Матеріал у книзі підібраний і структурований за рахунок з урахуванням вимог до дошкільного виховання. Його вивчення дозволить дитині не лише успішно пройти співбесіду до сильного класу, але й упевнено почуватись пі час шкільних уроків»;
- знак охорони авторського права: © Оформление, макет, иллюстрации. ЗАО «Росмэн», 2015; ТОВ «Перо», 2016;
- надвиpusні дані: Науково-популярне видання. Серія «Енциклопедія підготовки до школи» Кіктєв Сергій Максимович. Техніка і транспорт. Для дітей дошкільного віку;
- випускні дані: Підписано до друку 28.01.2016. Формат 84x108 1/16. Папір офсетний. Друк офсетний. Ум. друк. арк. 6,72. Тираж 2000 прим. Замовлення №280/01.
- До **довідково-допоміжного** апарату видання у енциклопедії належать:
  - зміст: зміст видання поділений на одну частину;
  - покажчики: відсутні;
  - колонтитули: відсутні;
 списки та покажчики ілюстрацій: містяться у виданні.
- Пояснювального, науково-допоміжного апарату** у виданні немає:
  - вступна стаття: немає;
  - передмова: міститься у виданні;

Мал.43. «Передмова»

- післямова: немає;
- коментарі: немає;
- примітки: немає.

До бібліографічного апарату у енциклопедії нічого не входить:

- посилання: немає;
- бібліографічні списки: немає.

«Енциклопедія для чомучок» видавництво «Белкар-книга»

- відомості про авторів: укладач: В. Гуріна;
- назва видання: енциклопедія для чомучок;
- надзаголовкові дані: серія «Світ навколо тебе» заснована 2005 року;
- підзаголовкові дані: науково-популярне видання;
- класифікаційні індекси: УДК 82.93, ББК 83.8 (4 Укр), Е61.
- макет анотованої каталожної картки: ISBN 978-966-1694-61-9.
- анотація: «Дітям цікаво пізнавати світ, дістаючи відповіді на свої

численні запитання. В цій чудовій книжці у доступній формі розповідається про Всесвіт, нашу галактику, Чумацький шлях, Сонце та інші зірки, планети Сонячної системи, про континенти й океани, про явища природи, рослинний і тваринний світ нашої планети. Чимало цікавого юні читачі дізнаються і про організм людини: з чого

складається наше тіло, чому ми відчуваємо тепло, холод, біль, тиск, дотик, для чого нам потрібна їжа тощо».

— знак охорони авторського права: © Белкар-книга, 2019;

— надвипусні дані: науково-популярне видання. В. Гуріна. Редактор Г. Біляєва. Художник: І. Копейкін. Компютерна верстка: В. Біляєв.

— випускні дані: підписано до друку 05.04.19. Папір офсетний. Друк офсетний. Формат 60х90 1/8. Умовн. друк. арк. 16,0. Наклад 2000 прим. 124/04. Видавництво «Белкар-книга» 61057, м. Харків, узвіз Бурсацький, 6. Свідоцтво про внесення до державного реєстру суб'єкта видавничої справи ДК №2106 від 23.02.05.

До довідково-допоміжного апарату видання у енциклопедії належать:

- зміст: зміст видання структурований відповідно тем;
- покажчики: відсутні;
- колонтитули: відсутні;
- списки та покажчики ілюстрацій: відсутні.

Пояснювального, науково-допоміжного апарату у виданні немає:

- вступна стаття: немає;
- передмова: немає;
- післямова: немає;
- коментарі: немає;
- примітки: немає.

До бібліографічного апарату у енциклопедії нічого не входить:

- посилання: немає;
- бібліографічні списки: немає.

Отже, провівши аналіз довідкових видань, ми можемо сказати, що у них дотримано художньо-технічного оформлення згідно ДСТУ 29-62002. Вважаємо, що видавцям потрібно звертати особливу увагу на цей етап, оскільки для юних читачів він є вагомим.

ВИСНОВКИ

Дитяче довідкове видання безсумнівно є дуже важливим фактором для розвитку дитини. Із його допомогою в юного читача розширюється світогляд. Слід пам'ятати, що досвід усього людства зібраний саме у енциклопедіях, які розвивають інтелектуальні навички, а саме: допитливість, всебічність мислення, усвідомлення життєвих цінностей тощо.

У першому розділі ми прослідкували становлення світової та української історії енциклопедії. Дослідили типологію енциклопедій, виокремили для себе класифікації таких дослідників: Т. Крайнікової, Н. Черниш, Й. Баренбаума, Н. Шерстюк, Н. Грони. Зауважили, що виокремлені видання передбачають «суцільне» послідовне читання, тому їх можна назвати літературою для читання, яка покликана дати уявлення про систему довідкового знання (на відміну від довідкової літератури для дорослих, яка не передбачає суцільного читання).

У другому розділі акцентовано увагу на етапи створення енциклопедій. Було вивчено роботу видавців від зібрання редакційної ради до моменту видання. Проаналізовано психолого-педагогічну характеристику енциклопедій для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Переконані, щоб не зашкодити дитячій свідомості, потрібно вибирати лише правдивий матеріал, який буде відповідати рівню розвитку дитини та доповнювати її відповідною ілюстрацією. Автору та видавцеві слід розуміти, що в певній мірі подальший розвиток малюка напряму залежить від матеріалу в книзі.

У третьому розділі проаналізовано дев'ять дитячих енциклопедій, а саме: «Енциклопедія Малюка», «Космос», «Техніка і транспорт», «Хочу все знати», «Море», «Енциклопедія чомучок», «Енциклопедія для малят», «Велика енциклопедія чомусика у запитаннях і відповідях» та «Енциклопедія для чомучок». В ході роботи, було зроблено аналіз видавництва, які спеціалізуються на випуску довідкових видань для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Здійснено дослідження обраних нами довідкових видань за класифікаціями: Н. Черниш, Й. Баренбаума та класифікацію із книги «Українські енциклопедії: типологія, стиль, функції».

Проаналізувавши енциклопедії, ми виявили, що обрані нами видання містять в собі пізнавальну, виховну та освітню, комунікативну, естетичну функції.

Варто зазначити, що у третьому розділі нами було здійснено художньо-технічний аналіз, який показав, що оформлення дитячої книги є дуже важливим, оскільки юні читачі звертають увагу саме на дизайн, а потім вже на текстовий матеріал. Рекомендуємо видавцям звертати особливу увагу на цей етап, оскільки для юних читачів він є вагомим.

Слід наголосити, що було проведено анкетування. Участь у ньому взяли люди різного віку, статті та місця проживання. Підсумуємо, що більша половина опитуваних перевагу віддасть українській мові викладу, менше – англійській, ніхто з опитуваних не обере енциклопедію російською мовою. Що стосується ціни, то читачі готові заплатити від 250 до 500 гривень. Анкетування показало, що малий відсоток опитуваних перечитує енциклопедії.

Так, 51% опитаних відзначили, що мають енциклопедії вдома («Енциклопедія для чомучок», «Дівчинка на всі 100%», «Ерудит», «Енциклопедія про тварин», «Хочу все знати», «Я пізнаю світ», «Велика Радянська Енциклопедія», «Енциклопедія неуків» та багато інших). Читають у бібліотеці: 2%, у магазині: 1%, інше: 1%.

Отже, дійшли до висновку, що дитячі енциклопедії — це вид довідкового видання, який розрахований на дитячу аудиторію, містить певну систему наукових відомостей на розмаїті теми, які подані разом із доповнюючими ілюстраціями. Дане дослідження сприяє подальшій цікавості науковців до запропонованої теми, адже енциклопедії для дітей важливий чинник розвитку, який дає не лише певний комплекс знань, але й вчить його застосовувати.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Афанасенко О. Довідково-пошуковий апарат видання. Зміст. *Вісник Книжкової палати*. 2003. № 6. С. 8–13.
2. Благовірна Н. Б. Апарат видання як інтелектуальна автономність читача. *Поліграфія і видавнича справа*. 2017. № 2 (74). С. 147–162.
3. Богданов А. Досвід опрацювання енциклопедичного видання: на прикладі «Енциклопедії історії України». *Поліграфія і видавнича справа*. 2008. №1(47). С. 37–42.
4. Богуш А. М. Дошкільна лінгводидактика: теорія і практика : монографія. Запоріжжя : Просвіта, 2002. 216 с.
5. Богуш А. М. Методика організації художньо-мовленнєвої діяльності дітей в дошкільному навчальному закладі. Київ : Вид. дім «Слово», 2006. 304 с.
6. Богуш А. М. Мовленнєвий розвиток дітей: сутність та шляхи реалізації. *Дошкільне виховання*. 1999. № 6. С. 3–5.
7. Велика українська енциклопедія. URL: <https://vue.gov.ua> (дата звернення: 22.04.2020).
8. Видавництво «Пегас» : сервіс перевірки контрагентів. URL: <https://cutt.ly/GuosdAf> (дата звернення: 08.05.2020).
9. Видавництво «Перо» : офіційний сайт. URL: <https://cutt.ly/Tuoa9Kp> (дата звернення: 08.05.2020).
10. Видавнича справа і редагування. *Поліграфія і видавнича справа*. Львів : 2003. № 40. С. 141–198.
11. Вікіпедія. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki> (дата звернення 31.10.2019).
12. Вісник Книжкової палати. URL: <http://www.ukrbook.net/visnyk.htm> (дата звернення: 19.11.2019).
13. Владимиров Л. Какие иллюстрации нравятся детям. Книжное обозрение. 1995. № 2. С. 72–74.
14. Воронка Т. В. Словники та енциклопедії: розмежування понять. *Вісник Книжкової палати*. 2015. № 6. С. 11–13.
15. Георгіна А. Сучасні енциклопедії. Чернівці, 1994. 138 с.

16. Глосарій: Літературознавча енциклопедія / за ред. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. С. 230–231.
17. Демченко І. І. Творчий розвиток учнів початкової школи засобами образотворчого мистецтва : дис. ... канд. пед. наук / Уманський держ. педагогічний ун-т ім. П. Тичини. Умань, 2005. 275 с.
18. Дзюбишина-Мельник Н. Художній стиль і мова творів для дітей. Культура слова. Київ : Наук. думка, 1992. Вип. 42. С. 85–90.
19. Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки : навч. посіб. для студентів вищих навчальних закладів. Львів : Аз-Арт, 2002. 160 с.
20. ДСТУ 29-62002. Видання для дітей. Поліграфічне виконання. [Чинний від 2002-08-01]. Вид. офіц. Київ, 2002. (Інформація та документація). URL: <https://cutt.ly/EuokDP4> (дата звернення: 25.20.2019).
21. ДСТУ 3017:2015. Видання. Основні види. Терміни та визначення. [Чинний від 2015-07-22]. Вид. офіц. Київ, 2016. 37 с. (Інформація та документація). URL: <https://cutt.ly/huolYiW> (дата звернення: 25.03.2020).
22. ДСТУ 3018–95. Видання. Поліграфічне виконання. Терміни та визначення. [Чинний від 1996-01-01]. Вид. офіц. Київ, 1995. (Інформація та документація). URL: <https://cutt.ly/2uozkuk> (дата звернення: 18.03.2020).
23. ДСТУ 4861:2007. Інформація та документація. Видання. Вихідні відомості. [Чинний від 2009-01-01]. Вид. офіц. Київ, 2009. (Інформація та документація). URL: <https://cutt.ly/fuozA36> (дата звернення: 13.04.2020).
24. Енциклопедія. URL: <http://www.rubricon.com/> (дата звернення: 18.02.2020).
25. Епоха середньовіччя та просвітництва у енциклопедичній справі. URL: <https://studfile.net/preview/7468096/page:18> (дата звернення: 15.10.2020).
26. Жиленко І. В. Синопис Київський. *Лаврський альманах* / за ред: В. М. Колпакова. К. : ВІПОЛ. 2002. № 2. 194 с.
27. Заїка О. Формування навички свідомого читання у молодших школярів як передумова успішного навчання в основній школі. *Українська література в загальноосвітній школі*. 2007. № 6. С. 11–14.

28. Зелінська Н. Теоретичні засади роботи редактора над літературною формою твору. К. : УМК ВО, 1989. 76 с.
29. Камінський А. Енциклопедії, енциклопедичні словники. Львів, 2003. 81 с.
30. Карпенко З. С., Савчин З. Я. Вивчення і розвиток уяви в дитячому віці. Коломия : Вік, 1996. 48 с.
31. Кіт Н. О. Особливості конструктивно-композиційного вирішення журналів для дошкільнят. Єдність у різноманітності. *Наук. зап. Ін-ту журналістики*. Київ : Ін-т журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, 2003. Т. 10. 84 с.
32. Комісаренко Н. Особливості творчої діяльності молодших школярів у позакласній роботі. *Початкова школа*. 2002. № 6. С. 6–7.
33. Костецький А. Дещо про дитячу літературу. Українська дитяча література : хрестоматія: у 2-х ч. К. : Вища школа, 1992. Ч. 2. С. 21.
34. Крайнікова Т. С. Змістова культура видання: суть, чинники та критерії оцінювання. *Наукові записки Інституту журналістики КНУ імені Тараса Шевченка*. 2011. Т. 44. С. 133–137.
35. Культура: ілюстрована енциклопедія України / за ред. М. Попович. Київ : Балтія-Друк, 2010. 185 с.
36. Лавренко О. Сучасні енциклопедії. Київ, 2002. 187 с.
37. Літературознавча енциклопедія : у 2 т. / за ред. Ю. І. Ковалів. Київ : ВЦ «Академія», 2007. Т. 1. 338 с.
38. Ляшко С. Основні види довідкових видань: Біографічні довідкові видання в Україні. *Наукові праці Національної бібліотеки України ім. Вернадського*. 2006. Вип. 16. С. 458–466.
39. Мантула Т. І. Інтегроване викладання та міжпредметні зв'язки в історичному аспекті та сьогоденні. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка*. 2005. Випуск 21. С. 95–99.
40. Нездійснений проект: з історії підготовки скрипниківської «Української Радянської Енциклопедії» / за ред. М. М. Фельбаба. К. : Рідний край, 1999. Вип. 8. С. 362–370.

41. Нестайко В. Незалежність України залежить від української дитячої літератури. *День*. 2003. № 16 (1517). С. 6.
42. Нізельський Ю. Енциклопедична справа в Україні: проблеми та перспективи. *Проблеми української термінології*. Львів : ЛігаПрес, 2004. С. 226–228.
43. Огар Е. І. Дитяча книга: проблеми видавничої підготовки : навч. посіб. Львів : Аз-Арт, 2002. 158 с.
44. Огар Е. І. Типологічний аналіз сучасної книги для дітей. *Львівська наук. б-ка ім. В. Стефаника*. 1999. № 6. С. 371–384.
45. Огар Е. І. Критерії видавничої оцінки видань для наймолодших. *Квалілогія книги : матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* Львів : УАД, 1998. С. 47–51.
46. Огар Е. І. Культура дитячого видання: основні складові успіху. *Поліграфія і видавнича справа*. 2002. Вип. 39. С. 128–134.
47. Огар Е. І. Особливості підготовки тексту видань для читачів-початківців. *Наук. зап. Укр. акад. друкарства : наук.-техн. зб.* Львів : УАД, 2000. Вип. 2. С. 93–95.
48. Огар Е. І. Особливості семіотики сучасної дитячої книжки: слово-зображення-форма. *Книга і преса в контенті культурно-історичного розвитку суспільства : зб. наук. праць*. 1998. № 8. С. 33–52.
49. Огар Е. І. Українська дитяча книжка: сучасний стан і перспективи. *Діалог культур: Україна у світовому контенті. Мистецтво і освіта: зб. наук. праць*. Львів, 1998. № 3. С. 308–313.
50. Офіційний сайт видавництва «Белкар-книга». URL: <https://cutt.ly/TuommmX5> (дата звернення: 08.05.2020).
51. Офіційний сайт видавництва «Махаон-Україна». URL: https://machaon.ua/page_62.htm (дата звернення: 08.05.2020).
52. Офіційний сайт видавництва «Пегас». URL: <https://pegas.ua> (дата звернення: 08.05.2020).
53. Офіційний сайт видавництва «Промінь». URL: <https://cutt.ly/puomHub> (дата звернення 08.05.2020).
54. Пантюк Т. І. Методика співпраці дошкільних закладів з родинами : навч. посіб. Дрогобич, 2011. 145 с.

55. Партико З. В. Загальне редагування: нормативні основи : навчальний посібник. Л. : ВФ Афіша, 2006. 416 с.
56. Петрова Н., Регідайло Н. Довідково-пошуковий апарат видання. Колонтитули. Вісник Книжкової палати. 2004. № 3. С. 9–12.
57. Петрова Н., Регідайло Н. Допоміжні покажчики до змісту видань. Загальні відомості. Вісник Книжкової палати. 2003. № 8. С. 9–11; № 9. С. 10–15; № 10. С. 13–16; № 11. С. 6–10; № 12. С. 14–19; 2004. № 1. С. 28–30; № 2. С. 10–16.
58. Плохій З. П. Формування екологічної мотиваційної діяльності дошкільнят. Дошкільнє виховання. 2005. № 7. С. 19–21.
59. Поліграфічне виконання. Загальні технічні вимоги. К. : Держінформ України, 2002. 18 с.
60. Про видавничу справу : Закон України від 05.06.1997 р. URL: <https://cutt.ly/fuoWXaC> (дата звернення: 25.04.2020).
61. Про затвердження Державних санітарних норм і правил «Гігієнічні вимоги до друкованої продукції для дітей» : затв. наказом Міністерства охорони здоров'я України. Від 18.01.2007 р. № 13. URL: <https://cutt.ly/nuojdFT> (дата звернення: 20.04.2020).
62. Про затвердження Державного стандарту початкової освіти : Постанова Кабінету Міністрів України від 21.01.2018 р. № 87. URL: <https://cutt.ly/2uogvzx> (дата звернення: 21.05.2020).
63. Проблеми сучасної психології: збірник наукових праць Кам'янець-Подільського національного університету ім. І. Огієнка, Інституту психології ім. Г. С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2012. Вип. 18. 880 с.
64. Різун В. Літературне редагування. К. : Либідь, 1996. 240 с.
65. Розвиток мислення молодших школярів : методичні рекомендації. URL: <https://cutt.ly/RuoEJdY> (дата звернення: 25.03.2020).
66. Сава В. Основи техніки творення книги. Львів : Каменяр, 2010. 136 с.
67. Сайт видавництва «Рідна мова». URL: https://ridna-mova.com/about_us.html (дата звернення: 08.05.2020).

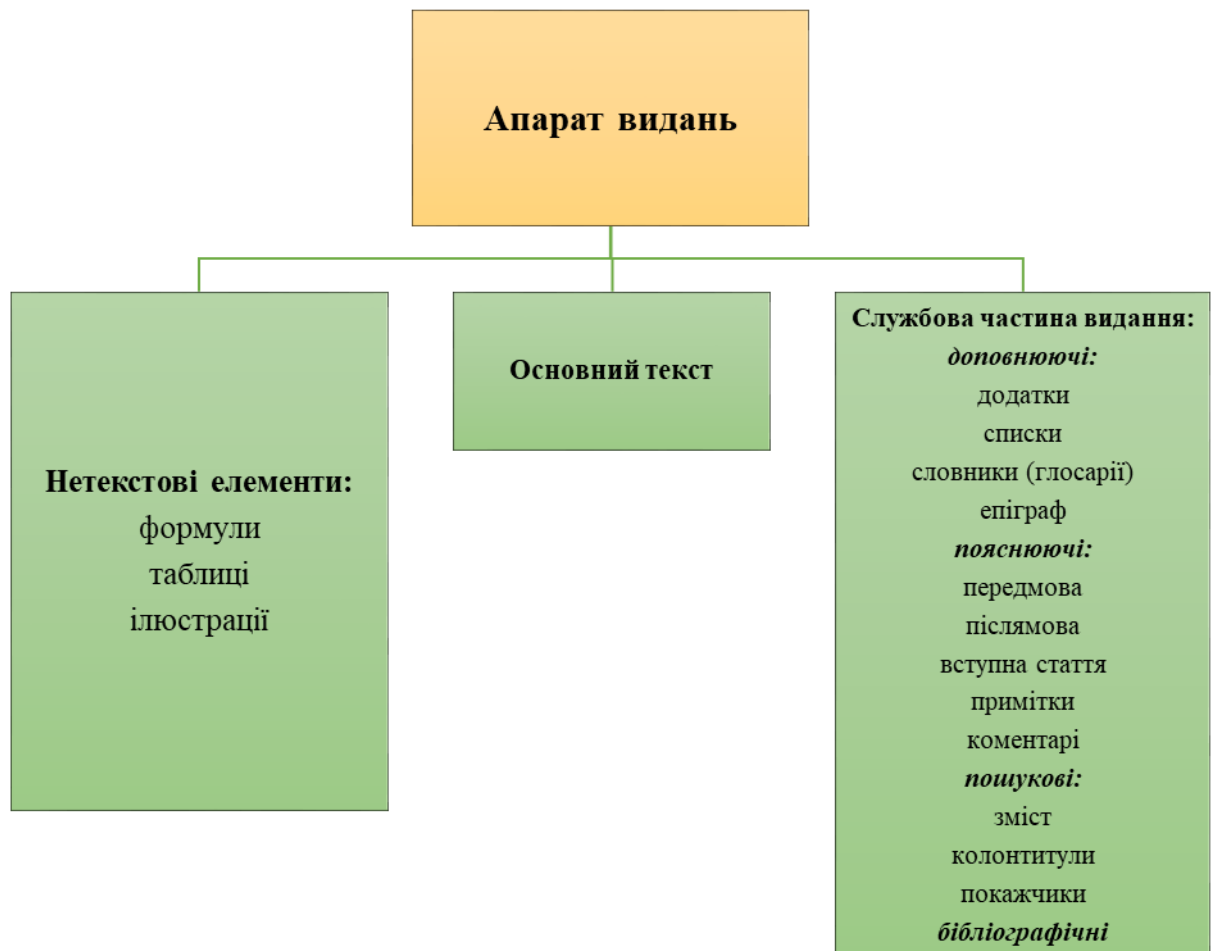
68. Смолій В. А., Боряк Г. В. Сучасна історична енциклопедистика: здобутки і перспективи розвитку. *Вісник Національної академії наук України*, 2015. № 3. С. 44–60.
69. Сторінка видавництва «Махаон-Україна» у фейсбук. URL: <https://www.facebook.com/machaonukraine> (дата звернення: 08.05.2020).
70. Сторінка видавництва «Пегас» у фейсбуці. URL: <https://www.facebook.com/pegasbooks/> (дата звернення: 08.05.2020).
71. Таранов Н. Н. Комунікативний статус сучасної дитячої книги. *Мова і культура*. Київ, 2003. № 6. С. 92–100.
72. Технологія набору та верстки : навч. посіб. / за ред. О. В. Мельникова. Львів : Укр. акад. друкарства, 2011. 272 с.
73. Тимошик М. С. Книга для автора, редактора, видавця. К. : Наша культура і наука, 2008. 560 с.
74. Тимошик М. С. Службова частина видання. Видавнича справа та редагування: навч. посіб. Київ: Наша культура і наука, 2004. С. 71–87.
75. Українська енциклопедистика / за ред. О. С. Іщенко, С. І. Очеретянко. *Вісник Національної академії наук України*. 2016. № 2. 103–106. URL: <https://cutt.ly/huoTHAv> (дата звернення: 02.05.2020).
76. Українські електронні та паперові енциклопедичні видання: основні здобутки й перспективи. Інститут енциклопедичних досліджень. К., 2015. 252 с.
77. Українські енциклопедії: типологія, стиль, функції : монографія / за ред. Я. Яцків. Київ : Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2018. 150 с.
78. Функції дитячої літератури. URL: <https://cutt.ly/EuoYr3M> (дата звернення: 14.03.2020).
79. Черниш Н. І. Енциклопедичне книговидання в Україні: здобутки та проблеми в умовах ринку. Поліграфія і видавнича справа. 2006. Вип. 2 (44). С. 30–34.
80. Черниш Н. І. Культура українських енциклопедій: трансформації у сучасних видавничих реаліях. *Квалілогія книги : матеріали VII Міжнарод. наук. конф.* Львів, 2012. С. 41–48.

81. Черниш Н. І. Методичні та організаційні засади створення українських енциклопедій. *Наукові записки УАД*. 2012. № 1 (38). С. 3–17.
82. Чершиш Н. І. Основи культури видання : навч.-метод. посіб. Львів : Українська академії друкарства, 2013. 144 с.
83. Черниш Н. І. Українська енциклопедична справа: історія розвитку, теоретичні засади підготовки видань. Львів: Фенікс, 1998. 92 с.
84. Швецова-Водка Г. М. Типологія книги. К. : Книжкова палата України, 1999. 78 с.
85. Шевченко Н. Тендерний аналіз текстів літератури для дітей: лексико-граматичний зріз мови. Стиль і текст. Київ : Ін-т журналістики КНУ ім. Т. Шевченка, 2005. Вип. 6. С. 157–160.
86. Шерстюк Н. С., Грона Н. В. Роль довідкової літератури у процесі підготовки майбутнього фахівця. *Молодий вчений*. 2014. № 1(03). С. 249–251.
87. Энциклопедия / за ред. И. Е. Баренбаум, А. А. Беловицкая, А. А. Говоров М. : Большая Российская энциклопедия, 1998. 800 с.

ДОДАТКИ

ДОДАТОК — А

Апарат видання (за яким аналізовано
художньо-технічне оформлення)

ДОДАТОК Б

В ході своєї роботи нами було проведено анкетування.

1. Назвіть енциклопедії, які Ви знаєте _____

2. Де Ви прочитали названі книги?

а) у бібліотеці;

б) у домашній бібліотеці;

в) у магазині;

г) інше _____

3. Уявіть ситуацію, дитина дошкільного чи молодшого шкільного віку потрапила у халепу. Енциклопедія якої тематики допомогла б її? _____

4. Чи перечитуєте з часом найулюбленіші енциклопедії?
Які? _____

5. Якою мовою Ви оберете?

а) українською;

б) англійською;

в) російською;

г) іншою мовою _____

6. Яка ціна має бути на видання, щоб Ви її купили? _____

7. Вкажіть свій вік _____

Стать _____

Рід занять/освіта _____

Дякуємо!

Рецензія

на дипломну роботу

«Енциклопедія для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку на книговидавничому ринку України»

студентки IV курсу

відділення комп'ютерних та видавничих технологій спеціальності
«Журналістика» Галицького коледжу імені В'ячеслава Чорновола

Семенець Аріадни Миколаївни

Пропонована дипломна робота відповідає задекларованій темі. Студентка обґрунтувала актуальність та новизну роботи, чітко сформулювала мету, завдання, висвітлила теоретичне та практичне значення, об'єкт, предмет та методи дослідження.

У першому розділі з'ясовано історію становлення енциклопедій. Окреслено специфіку енциклопедичних видань. Розглянуто типологію, тематику, зміни й тенденції. Визначено місце енциклопедичної літератури у контексті дитячої. Подано основні риси поширених в Україні видавництв.

У II розділі висвітлено діяльність видавництв для дітей дошкільного та молодшого шкільного віку, які спеціалізуються на випуску довідкових видань. Подано психолого-педагогічну характеристику читацької аудиторії. Охарактеризовано науково-довідковий апарат довідкового видання як систему орієнтації читача у структурі видання.

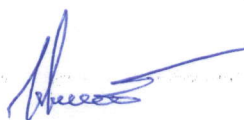
У III розділі визначено основні тенденції випуску дев'яти довідкових видань, а саме: «Енциклопедія Малюка», «Найперша енциклопедія», «Енциклопедія підготовки до школи», «Енциклопедія для допиливих», «Енциклопедія для дітей», «Енциклопедія чомучок», «Енциклопедія для малят», «Велика енциклопедія чомусика у запитаннях і відповідях», «Енциклопедія для чомучок». Досліджено тематичний спектр, автуру, оригінальність матеріальної конструкції та под. На основі дослідженого матеріалу, подано рекомендації, які сприятимуть удосконаленню досліджуваних видань.

Висновки чітко структуровані, аргументовані, доступно передають основні етапи та результати роботи.

Уваги також заслуговують наведені у роботі приклади, які демонструють високий рівень самостійності та аналітичності роботи. Недоліком вважаємо додатки, які можна було б розширити. Це послужило б вдалим ілюстративним матеріалом для усіх трьох розділів.

Дипломна робота відповідає вимогам до такого виду робіт, а за умови успішного захисту заслуговуватиме позитивної оцінки.

Рецензент:
22 червня 2020 р.

доктор філологічних наук Фінклер Ю. Е.

Власник документу:
Юлія Зубик

Дата перевірки:
16.06.2020 16:26:17 EEST

Дата звіту:
17.06.2020 22:59:53 EEST

ID перевірки:
1004079778

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

ID користувача:
100004381

Назва документу: Семенець_B41_для перевірки

ID файлу: 1004092713 Кількість сторінок: 88 Кількість слів: 14928 Кількість символів: 115248 Розмір файлу: 4.30 MB

8.43% Схожість

Найбільша схожість: 4.14% з джерело <http://archive.chytomo.com/standards/vydannya-dlya-ditey-polihrafichne-vykona...>

8.43% Схожість з Інтернет джерелами

182

Page 90

Не знайдено жодних джерел у Бібліотеці

50.5% Цитат

Цитати

136

Page 91

Не знайдено жодних посилань

2.1% Вилучень

Джерела менше, ніж 8 слів автоматично вилучено

2.1% Вилучення з Інтернету

31

Page 92

Вилучений текст з Бібліотеки відсутній

Підміна символів

Не знайдено заміненних символів